

EXAMENSARBETE

Hösten 2005

Lärarytbildningen

Inställningen till fusk

En studie om inställningen till fusk bland elever i
årskurs 8

Författare

Johnny Larsson
Oskar Håkansson

Handledare

Tony Kajrup

Inställningen till fusk

Abstract

Uppsatsen behandlar åttondeklassares inställning till fusk. Den behandlar även skillnaden i inställning till fusk mellan pojkar och flickor. I vår teoridel definierar vi fusk och redogör för en del av fuskets historia. Vidare tar vi upp etik och moral i vår teoridel och anknyter det i vår slutdiskussion om inställningen till fusk. Vi har använt oss av en enkät där eleverna kunnat garanteras anonymitet. Enkäten besvarades av alla i årskurs åtta i en kommun i södra Sverige. Resultaten visar att eleverna har en öppen syn till att använda sig av fusk samt att det finns en liten skillnad mellan pojkar och flickor i synen på fusk. Undersökningen visar också att flickor är mer benägna att fuska när det gäller att hjälpa kompisar. Vi anser att det till stor del är lärarens uppgift att förebygga fusk genom att minska alternativen till fusk.

Ämnesord: Fusk i grundskolan, Elevers inställning till fusk

INNEHÅLL

1. Inledning	4
1.1 Disposition	5
1.2 Hypotes	5
1.3 Syfte	5
1.4 Forskningsläge	5
2. Vad är fusk	7
2.1 Definition av fusk	7
2.2 Fuskets historia	9
2.3 Fuskets nya vägar	10
3. Etik och moral inom skolan	15
3.1 Vad är etik och moral?	15
3.2 Läroplanens etik	15
3.3 Kravet på elever	17
4. Metod	18
5. Redovisning av resultat	22
6. Diskussion	37
6.1 Slutsats	41
6.2 Sammanfattning	42
Källförteckning	44

Bilagor

- Bilaga 1
- Bilaga 2
- Bilaga 3

1. Inledning

Forskarens två mål arbetar för det mesta hand i hand, men under vissa omständigheter uppstår konflikter. När ett experiment inte går som väntat, när en teori inte vinner allmänt erkännande, utsätts forskaren för ett spektrum av frestelser som sträcker sig från att förbättra presentationen av data till rena bedrägerier.¹

I vissa sammanhang brukas det sägas att ”den största formen av bedrägeri är självbedrägeri”. Kanske är det så när någon ställer frågan om man har fuskat. Frågan är givetvis känslig och många gånger försöker säkert den som fått frågan slingra sig eller försvara sig. Varför denna försvarsställning uppstår kan säkert bero på flera saker men den största anledningen kan vara att personen är medveten om sitt felaktiga agerande. Även om många människor som fuskar säkerligen blir medvetna om sin felaktiga handling efter själva handlingen, tror vi ändå att många vet om att handlingen är felaktig redan innan personen utför den. I vår uppsats får vi en liten indikation på varför vissa fuskar även om de är medvetna om att de begår en oärlig handling.

Det är möjligt att problemet med fusk inte ligger i fuskandet utan i dess definition. Ofta definieras fusk som en medveten handling för att skaffa sig fördelar, detta blir givetvis ett problem då den som påstås fuska kanske egentligen inte vet om att han eller hon gör det. Det kan vara att handlingen är omedveten men betraktas som fusk av läraren. I början av vår uppsats gör vi därför ett försök att definiera begreppet fusk.

Det är naivt att tro att skolan är en fristad där fusk och bedrägerier inte existerar. Lika naivt är det att tro att skolan är en plats där samhällsförändringen inte har någon inverkan. Skolan är många gånger den plats som påverkas först av samhällets förändringar vilket leder till att vi lärare måste kunna hantera de nya situationer som då uppstår. Som lärare måste vi kunna vara lyhörda och bevaka den demokratiska värdegrunden. Uppsatsen är på intet sätt ett försök att stoppa allt fusk inom skolans värld, inte heller är den en mall för hur lärare skall agera mot elever som fuskar, syftet med denna typ av examensuppgift är att den ska verka som ett hjälpmedel för oss när det gäller att förstå eleverna och deras inställning till fusk, och på så sätt kunna bemöta problemet i vår yrkesutövning.

¹ W. Broad & N. Wade, *Sanningens dödgrävare*, (Stockholm 1983) s. 271.

1.1 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i sex kapitel. Det första kapitlet ger en inledande bild över vårt ämne, samt presenterar syfte och frågeställningar. I det andra kapitlet redogör vi för definitionen av fusk och dess historia. Det tredje kapitlet belyses etik och moral. I det fjärde kapitlet redogör vi för metod och avgränsningar. Det femte kapitlet består av resultatet av vår undersökning. Det sjätte och sista kapitlet innehåller diskussion, slutanalys och sammanfattning.

1.2 Hypotes

Efter ett antal VFU veckor finner vi det intressant och givande att göra en undersökning angående eleverna i årskurs 8 inställning till fusk. Vi arbetade efter hypotesen att inställningen till fusk är öppen bland eleverna och att de inte drar sig för att fuska om tillfälle ges. Vi trodde dock att det fanns en viss skillnad i inställning till fusk mellan könen, då vår erfarenhet säger oss att pojkar har en mer öppen syn på fusk än flickor.

1.3 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka inställningen till fusk bland elever i årskurs 8 vid tre olika skolor i en kommun. Vi kommer även att undersöka om det finns någon större skillnad i inställningen mellan pojkar och flickor. Följande frågeställningar ligger till grund för vår uppsats:

- Vilken inställning till fusk har elever i årskurs 8?
- Finns det en skillnad i inställningen till fusk mellan pojkar och flickor?

1.4 Forskningsläge

Den mesta forskningen om fusk belyser etiken och moralen inom forskningsvärlden. Den forskning som belyser fusk inom skolan är främst riktad mot högskola och universitetsvärlden. Linköpings universitet och Centrum för undervisning och lärande har arbetat fram en rapport angående fusk. Författarna till rapporten, Åsa och Håkan Hult, redogör bland annat för hur disciplinnämnden på Linköpings universitet arbetar. Rapporten

handlar även om vem som fuskar och varför? Rapporten belyser lärares inställning till och agerande vid fusk. Som avslutning redogör författarna för hur fusket skall förebyggas och förhindras.

Lärarstudenterna Per-Ola Andersson och Kristoffer Trappe Svennevig vid Malmö lärarhögskola valde i sitt examensarbete att försöka kartlägga fusket. Deras undersökning omfattade eleverna i årskurs 7-9 på fyra olika skolor i sydvästra Skåne. Syftet var att redogöra för förekomsten av fusk samt att undersöka hur fusket i framtiden kan motverkas.

Någon utförlig forskningsrapport angående inställningen till fusk på högstadieskolor känner vi inte till. Däremot har skolverket gjort en nationell utvärdering av grundskolan där vissa moment om fusk och etik berörs.² I och med att forskningen kring fusk ofta utelämnar grundskolan ökar därför vår motivation att bidra till forskningen.

² Skolverket rapport nr 252, Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (Stockholm 2004)

2. Vad är fusk?

I detta avsnitt redogör vi för definitionen av fusk. Vi behandlar även fuskets historia och visar hur datorn och Internets utveckling har förändrat fusket.

2.1 Definition av fusk

Ordet fusk är tämligen svårdefinierat, det märks då definitionen skiljer sig beroende på vilken ordbok som studeras. En anledning till varför begreppet fusk är svårdefinierat kan vara att det är institutionerna och individerna själva som avgör vad som är fusk. Det som vissa människor klassar som fusk behöver inte ses som fusk av andra. Även om begreppet fusk är svårdefinierat verkar det som, utifrån de flesta ordböcker, att den verkliga definitionen på fusk bör vara och är, ”utnyttjande av otillåtna metoder eller hjälpmedel i syfte att vinna fördel vid till exempel prov, tävling eller dylikt omfattar även ibland olagligheter”.³

Centrum för undervisning och lärande (CUL) är en organisation som är knuten till Linköpings universitet. Uppgiften för denna organisation är bland annat att stimulera debatten om undervisning och lärande.⁴ Centrum för undervisning och lärande publicerade 2003 en rapport angående fusk och plagiat. I Centrum för undervisning och lärandes rapport angående fusk belyser Åsa och Håkan Hult problemet med definitionen av fusk. Enligt Svenska akademins ordbok har begreppet fusk två betydelser, dels att bete sig ohederligt genom att manipulera och använda otillåtna hjälpmedel eller att skaffa sig hjälp på ett otillåtet sätt, dels att göra ett dåligt arbete genom att plagiera ett redan färdigt arbete. Att plagiera, anser Hult, kan jämföras med stöld, det vill säga att någon stjälar tankar genom att skriva av en text eller målar av någons tavla.⁵

CUL:s rapport angående fusk omfattar enbart Linköpings universitet. Den definition vilken Linköpings universitets disciplinnämnd går efter är densamma vi finner i Högskoleförordningen. ”Disciplinära åtgärder får vidtas mot studenter som med otillåtna

³ H. Hult & Å. Hult, *Att fuska och plagiera*, (Linköping 2003) s. 11.

⁴ Centrum för undervisning och lärande, www.liu.se/cul, 2005-11-14.

⁵ Hult & Hult, s. 8-9.

hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid prov eller när en studieprestation annars skall bedömas[...]”⁶

Enligt högskoleverkets definition är alltså fusk en medveten handling med uppsåt. Det finns därför inga direkta kriterier på vad som är fusk utan det är tillfället och sammanhanget som avgör om något skall räknas som fusk eller inte. I många fall beror det på lärarens instruktioner. Detta leder till att själva fusket är situationsbundet och det skall vara en medveten handling att försöka vilseleda. Detta kan många gånger ställa till allvarliga problem då det rent teoretiskt i ett fall kan anses vara fusk men i ett annat fall dömas som icke fusk då läraren gett andra instruktioner. Enligt Linköping universitets disciplinnämnd uppstår det dock sällan problem i dömandet om det är fusk eller inte. Det är mycket sällsynt att disciplinnämnden är oeniga i sina beslut. Många av de studenter som blivit fällda, har enligt disciplinnämnden själva varit medvetna om att det gjorts något de inte får.⁷

Fusk är enligt definitionen en medveten handling som utförs för att vilseleda eller med hjälp av otillåtna hjälpmedel vinna fördelar. Svårigheten när det gäller dömandet av fusk är bedömningen om en handling är medveten eller ej. Enligt CUL:s rapport existerar inte omedvetet fusk. Givetvis kan det i vissa fall vara så att studenten slarvat eller glömt anteckningar i en bok, men det skall bedömas som en medveten handling då studenten är skyldig att känna till vad som gäller. Lika svårt att bedöma en medveten handling kan det vara att se skillnaden för när samarbete övergår till fusk, menar CUL:s rapport. Det beror helt på situationen och vilka instruktioner, anvisningar läraren gett. I vissa fall händer det att disciplinnämnden friar de anklagade studenterna från misstankar på grund av att läraren inte gett tillräckligt tydliga instruktioner. CUL:s rapport menar att det är extra viktigt med ökad tydlighet vid examinationsformer som hemtentor och projektarbeten, där omfattningen av tillåtet samarbete kan variera från lärare till lärare och kurs till kurs.⁸

⁶ Högskoleverket, <http://www.hsv.se/lag/lagar/hogskoleforordningen>, 2005-10-15.

⁷ Hult & Hult, s. 11.

⁸ Ibid, s. 12.

2.2 Fuskets historia

”Så länge det funnits skolor har också funnits fusk”.⁹ Termen fusk användes i det svenska språket först år 1807. Kunskap sågs vid denna tid som personlig och integrerad i en mer individuell bildningsprocess. Plagiatet blev den allvarligaste synden för studerande och forskande människor. De människor som utan att ange källan använde sig av formuleringar och resultat som någon annan arbetat fram sågs som hopplöst förlorade. Portarna till universitetet eller högskolan stängdes för alltid. När plagiatet och fusket fördömdes ökade istället värdet av originaliteten, det individuella bidraget till mänskligheten, ett individuellt skapande var geniets kännetecken. I boken *Ett oändligt äventyr*, skriver Sven-Eric Liedman följande: ”I skolan har fusk i århundraden betraktats som en styggelse. I dag är den föreställningen, genom datorn och framför allt genom Internet, både ifrågasatt och hotad.” Det är dessa idéer och tankar som går att hänvisa till romantikens föreställningar om att det verkliga konstverket är unikt och inte som många menat tidigare, en utsökt variation på ett klassiskt tema. Enligt Liedman introducerade även romantikerna det unika inom vetenskapen och filosofin, ”... rutinforskningens nöta hjulspår ingav dem förakt och de själva sökte skapa storvulna teorier och djärva världsbilder utan motsvarighet”. Liedman menar vidare att bevakningen mot fusk och plagiatet överlevde romantiken och måste därför ligga djupare än dessa idéer, förändringen hade skett i synen på utbildning och karriär.¹⁰

Under denna tid lade adeln, utan konkurrens, beslag på många av de högre ämbetena. De unga adelsmännen fick ofta sin skolning i hemmet och om det någon gång inträffade att anslöt sig till universitetet utgjorde de en alldeles egen grupp för sig. De var oftast yngre än de andra studenterna och erhöll vanligen en egen informator. Oavsett om studieresultatet var bedrövligt eller utmärkt, försäkrades de med en karriär i ämbetsverken. För vanliga studenter gällde andra regler, betydligt hårdare och snålare. Dessa orättvisa karriärmöjligheter ledde till intensivt motstånd i Sverige redan under 1700-talet. Strävan för lika karriärmöjligheter var ett av de viktigaste reformsträvanden under denna tid. Det var inte enbart i Sverige som strävan efter lika karriärmöjligheter var stor. ”I Frankrike, där aristokratins traditionella ställning var betydligt starkare, blev de adliga privilegierna till ämbetena ett av revolutionens viktigaste angreppsmål”.¹¹

⁹ M. Andersson, Fusk eller inspiration, *Dagens nyheter*, 2000-04-26.

¹⁰ S-E. Liedman, *Ett oändligt äventyr*, (Stockholm 2001) s. 244.

¹¹ *Ibid* s. 245.

De lika karriärmöjligheterna ledde dock till en hårdnande konkurrens om posterna. För att skilja den ene från den andre jämfördes därför studieresultaten. Detta ledde till stora förändringar inom universiteten, vilka kunde ställa stora krav på kunskaper redan vid inträdet till universitetet. Denna utveckling var mycket märkbar i Tyskland men även i de Nordiska länderna. De unga män som väl fick inträde till universitet tvingades genomgå ett antal tentamina och examinationer vilket ledde till att de då för första gången i historien fick betyg. Studenter hade tidigare inte behövt författa en egen avhandling utan det räckte med att kunna försvara sin professors avhandling. Nu förändrades kraven genom att avhandlingsförfattandet fick en mer betydande roll. De studenter som satsade på en lärd karriär var alltså tvungna att publicera en avhandling och plagiatet var den enda synd som inte kunde förlåtas. Den vetenskapliga forskningens stora expansion under 1800- och 1900- talen stärktes mycket på grund av kravet på originalitet. Universitetens utveckling av seminariebibliotek, nya laboratorier, ledde till att de utvecklade sig till vetenskapens högborgar. Forskning sågs under denna tid, och än idag, som en förmåga att nå ny kunskap. Den som är forskare strävar efter att nå ny kunskap och tillföra någon form av ny kunskap till vetenskapen.¹²

2.3 Fusket tar nya vägar

Timplaner blev ett allt viktigare redskap, för att kunna reglera de olika ämnenas förhållande till varandra i skolorna under det sena 1800-talet. Den ständiga diskussion angående hur många timmar det ena eller det andra ämnet skulle få till sitt förfogande genomsyrade varje reform av läroverk, förskola, grundskola och gymnasium under hela 1900-talet. Inom universiteten och högskolorna diskuterades det livligt om hur många år en bestämd utbildning skulle kräva. "Bildning tar tid, menade bildningens försvarare."¹³ Tidsaspekten blev alltså under 1900-talet än mer viktig och den ena statliga utredningen efter den andra fick uppdrag att arbeta fram reformer som skulle underlätta och leda till att studenternas studier blev klara på föreskriven tid.

"Kunskap skall mätas i tid" skriver Liedman och menar att tidsåtgången pekar på utbildningens värde och vikt. Det är därför viktigt att en viss kompetens i ett ämne måste vara

¹² Ibid, s. 245.

¹³ Ibid, s. 246.

lika tidskrävande som i ett annat och jämförbart. Liedman menar vidare att det inte finns några inre egenskaper hos ett visst ämne som kräver längre eller kortare tid än ett annat.¹⁴

Datorns och Internets utveckling ledde till en ökad snabbhet och tillgänglighet till information. Den nya tekniken underlättade i hög grad sökandet av information samtidigt som den ger oss bilden av att kunskap egentligen inte kräver någon tid alls. Vill vi få kunskap om något, kan vi omedelbart finna kunskapen med hjälp av datorn. Datorn och Internet rubbar först och främst den personliga kunskapen. Den personliga kunskapen hänger enligt Liedman ihop med en romantisk föreställning om originalitet. Plagiat och fusk har blivit allvarliga brott mot de regler som finns inom varje utbildningsanstalt. Konkurrensen om arbetena skall alltså ske med egna och ärligt förvärvade kunskaper, menar Liedman. Utvecklingen inom IT har inte lett till att konkurrensen avtagit, snarare har den ökat. Den har dock lett till att föreställningen om personlig kunskap har kommit och kommer att ifrågasättas som aldrig tidigare. Synen på vad som är original och kopia förändrades allt eftersom datorn och Internet introducerades. Det är en tydlig skillnad mellan kopia och original när det gäller handskrivna eller maskinskrivna dokument, problemet uppstår dock när dokumentet är skrivet på dator. Det finns heller ingen gräns för antal, utan en dator kan näst intill producera hur många exakt lika dokument, intyg som helst. Liedman menar vidare att alla exemplar som undertecknas får status av original, och det är först när ett undertecknat dokument, intyg, kopieras som skillnaden framgår.¹⁵ Forsman understryker problemet med kopiering av någon annan i sin bok *Vetenskap och moral*.

När det gäller forskningsfusk eller litet halvfusk, så har jag inte märkt att man har blivit toleranter, utan det har ju uppmärksammats mer och mer, därför att det förmodligen har blivit vanligare. Nu är informationsmängden så enorm, att det är inte lätt att komma på någon som har fått fatt på något i andra delar av världen, någon rapport som inte var särskilt spridd och som fanns någonstans. Jag tror att just när det gäller att skriva av utan att ange källa, just det kan ha blivit vanligare för att det är lättare. Bara för ett antal år sedan var det jättesvårt. Alltid var det någon som kände igen att det där har jag sett förut. Så är det inte längre. Det är omöjligt, så det är en ren slump om man blir tagen, om man kopierar någon.¹⁶

¹⁴ Ibid, s 248.

¹⁵ Ibid, s 249.

¹⁶ B. Forsman, *Vetenskap och moral*, (Nora 2002), s. 77.

Utvecklingen inom IT har lett till att skolor i flera länder fylls med datorer. Internets utbredning leder till att nya förutsättningar skapas men alternativen till fusk ökar. Internet innebär dock inte enbart en ökad möjlighet att fuska eller en försumning av kunskapen, tvärtom har nya vägar till kunskap möjliggjorts. Internet innehåller en stor mängd information att bearbeta för den som har kunskapen. För den som inte har kunskapen att bearbeta eller helt enkelt inte har den ork som krävs, kan lugnt falla tillbaka på den mängd redan färdigjorda och välskrivna artiklar som Internet i många fall består av. Det är detta som många gånger är en lärares dilemma. Oavsett vilka uppgifter en lärare än ger sina elever finns de i de flesta fall redan besvarade av andra, mer kunniga människor som kanske till och med lever på att lägga ut sina resultat på nätet. Svaren på uppgifterna hämtas från Internet och eleverna lämnar in dem som sina egna. Denna form av fusk har blivit så vanlig att man på flera universitet bland annat i Storbritannien, återgått till examinationsformer som övergavs för flera år sedan. Denna bieffekt av Internet och datorn handlar egentligen om samma gamla fusk som alltid, däremot har möjligheterna och frestelserna blivit allt större.¹⁷

Med hjälp av Internet kan klassens sämsta elev bli en fantastisk uppsatsförfattare och presentera intelligenta texter om relativitetsteorin eller Hjalmar Bergmans författarskap. Men det handlar inte om att skriva. Bara klippa och klistra.¹⁸

Detta är en stor utmaning för lärarna och ställer helt andra krav på dagens lärare. Enligt Stig Roland Rask på KK-stiftelsen måste lärarna ge eleverna uppgifter där det inte går att fuska. ”Lärarna måste helt enkelt anta den pedagogiska utmaningen som dessa fuskmöjligheter på Internet utgör. Pedagogerna måste bli betydligt mer inriktade på processen och inte bara se till produkten.”¹⁹

Rask menar vidare att det alltså är upp till lärarna att se till att eleverna inte kan välja alternativet att fuska.

Om uppgiften handlar om att skriva om Vilhelm Moberg eller franska revolutionen är nätet fullt av färdiga arbeten. Handlar uppgiften däremot om att jämföra Moberg med Ivar Johansson eller att se skillnaderna mellan franska revolutionen och demokratiutvecklingen i Sverige, så blir utgångsläget ett helt annat.²⁰

¹⁷ Liedman, s 249-250.

Hult & Hult, s 13.

¹⁸ U. Lindholm, Elevernas nätfusk utmanar lärarna, *Internetworld* nr 7 2001.

¹⁹ KK-stiftelsen, www.kks.se/templates/PressPage.aspx?id=672, 2005-11-24.

²⁰ Lindholm, nr 7 2001.

Kanske är det inte möjligheterna eller de ökade frestelserna som är problemet. Det verkliga problemet är enligt Liedman den förändrade inställningen till kunskap och kunskapsredovisning, åtminstone i den yngre generationen. Istället för att premiera förmågan att slå in kunskaper i huvudet, som ändå försvinner efter någon dag, bör man istället framhäva kunskapen att leta reda på utmärkta svar på komplicerade frågor. Elever som är skickliga på att söka information på Internet finner enligt Liedman att det är överflödigt att genomgående formulera sina svar med egna ord. Den yngre generationen, menar Liedman, har svårt att se fel i en uppsats som är sammanfogad med träffande uppgifter och goda formuleringar, direkt hämtade ur Internets bank av information. Orsakerna till denna förändring är troligtvis flera menar Liedman. Dels ligger förändringen i datormediet, svårigheten att se skillnad mellan original och kopia. Detta problem har en viss tendens att färga av sig på föreställningen om vad kunskap är. Kunskapen ses inte som personlig utan ses endast som information på nätet eller som inom en snar framtid kommer att läggas ut där. IT-specialister och politiker men även en och annan pedagog framhäver kunskap och kunskapssamhället, men vad de egentligen menar med kunskap är, kunskapen om IT. All kunskap kan nås via datorn och Internet. Bredband skall lösa skolans problem. Med datorn till hands skall eleverna nå stjärnorna. ”Skolan räddas inte av datorer eller Internet men den behöver deras assistans. En lärare kan inte enbart med ord övertyga sina elever om att kunskaper inte kan kopieras ens från nätet.”²¹ Liedman menar därför att det krävs ett motstånd i själva läroprocessen. Det är därför viktigt att läroprocessen verkligen är en process. Det är därför inte resultatet, den färdiga uppsatsen, som är det intressanta utan arbetet och vägen dit. Att datorn håller reda på anteckningar, underlättar sökandet eller gör hela processen mer överskådlig går inte att förneka. Men arbetet som krävs för att en människa skall lära sig något nytt förändrar den inte.²² ”Det är denna process som en lärare måste följa och inte nöja sig med att kontrollera resultatet. Resultatet kan nämligen vara frukten av någon annans mödor.”²³

En undersökning som skolverket gjort visar att kunskaperna inom källkritik är dåliga bland svenska elever. Till hjälp för lärare och elever har det därför startats ett projekt ”kolla källan”. Projektet har en hemsida²⁴ där lärare och elever kan få tips om upphovsrätt, etik och källkritik. Enligt Anette Holmqvist, kontaktperson på skolverket, är det viktigt att dagens lärare har goda IT-kunskaper. Hon menar att under 90-talet, då Internet slog igenom, var lärarnas kunskaper

²¹ Liedman, s. 250-253.

²² Ibid, 250-253.

²³ Ibid, s 254.

²⁴ Skolverket, <http://www.skolutveckling.se/skolnet/kolla/index.shtml>, 2006-03-31.

inom IT i förhållande till elevernas mycket svaga. Idag har däremot glappet minskat och lärarna är inte långt efter.²⁵ Stig Roland Rask på KK-stiftelsen understryker även han vikten av källkritik: ”Lärarnas uppgift är att lära ut ett källkritiskt och mer medvetet förhållningssätt. Frågan är inte vilka tekniska filter vi kan installera i datorerna, utan vilka etiska filter vi kan installera i eleverna”²⁶

²⁵ M. Börjesson, Internet lockar elever att fuska, *Nerikes Allehanda*, 2001-08-11.

²⁶ KK-stiftelsen, www.kks.se/templates/PressPage.aspx?id=672, 2005-11-24

3. Etik och moral inom skolan

Här presenteras en introduktion till etik och moral samt hur etiken presenteras i läroplanen för skolan och vilka krav det ställs på eleverna.

3.1 Vad är etik och moral?

Begreppet fusk är ofta ett känsligt ämne då det nämns i samband med skolan. Ofta sammankopplas det i debatten angående etik och moral. Dagens elever får ofta höra att de har sämre moral och de jämförs gärna med hur det var när deras egna föräldrar gick i skolan. Skolan får ofta stryk i den allmänna debatten om försämrad moral trots att skolan bara är en del av samhället.

Termerna etik och moral har samma betydelse då ordet etik härstammar från det grekiska ordet *ethos* och ordet moral är latin och kommer från *moralis*. Bägge orden betyder egentligen sed eller sedvänja.²⁷ Idag är det vanligt att människan skiljer på själva handlingen som de betraktar som moral och etiken står för reflektionen över handlandet. Etiken blir teorin om handlandet.²⁸ Det är människosynen som påverkar våra handlingar. Människosynen grundläggs oftast genom fostran från föräldrarna samt upplevelser under barndomen.²⁹ ”Dessa båda begrepp används ibland synonymt, vilket kan sägas vara logiskt med tanke på dess ursprungliga härkomst och betydelse.”³⁰

3.2 Läroplanens etik

Dagens skola har en viktig uppgift att förankra grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik

²⁷ G. Collste, *Inledning till etiken*, (Lund 1996) s. 12.

K. Orlenius, (2001) *Värdegrunden – finns den?*, (Malmö 2001) s. 98.

²⁸ Collste s. 13.

²⁹ *Ibid* s. 23.

³⁰ Orlenius, s. 98.

som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.³¹

Enligt skolans läroplan finns det en särskild etik med kristen tradition. Fjellström hävdar att det inte finns någon särskild etik som vilar på kristen tradition när han hänvisar till teologen Anders Pilz, som hävdar att det är oklart hur man kan motivera någon till att handla rätt om verkligheten är oberoende av Guds vilja. När det gäller fusk innebär det att avstå från att fuska även om möjlighet finns, för vi tror inte på någon Gud som påverkar våra handlingar. Vidare menar Fjellström att läroplanens värdegrund kollapsar för den bygger inte på traditioner utan på historia samt den västerländska humanismen.³² Den västerländska humanismen och den kristna traditionen är knappast objektiv, därför faller tanken om ett lika okränkbart människovärde som värdegrunden vilar på. Vad han menar är att den kristna traditionen vilar på de vapen som de kristna har haft genom århundraden. Jenny Gren som har forskat inom etik för pedagoger menar att all form av humanism grundar sig på tre nyckelbegrepp:

1. Människans värdighet. Hon är autonom och fri att välja.
2. Människans bildning. Uppfostran kan leda människan till verklig frihet.
3. Människans väl. Allt som är bra för människan.³³

Grunden blir att människan är fri att göra sina egna val, och hon har ett eget ansvar. Vidare är människan en social varelse som är beroende av sin miljö och sina relationer. Gren anser att bara för att vi vet vad som är rätt är det inte säkert att vi handlar rätt. De humanistiska och kristna värdena är i alla sammanhang inte givna.

Utöver detta hävdar Fjellström att det egentligen inte finns någon allmänetik som är giltig och kan användas överallt i alla sammanhang. Etik bör tolkas till att avse värderingar och normer som är vägvisare i vårt samhälle. Istället för allmänetik ska vi gå över till multiperspektivism.³⁴ Vi måste diskutera de många värdeperspektiv och olika typer av värde och normprinciper som finns. Ett annat perspektiv som Fjellström lyfter fram är etik för område och plats. Där menar Fjellström att skolan är ett särskilt viktigt område som är utforskat ur etiskt perspektiv. Här har vi möjlighet att göra en insats genom att ta reda på hur eleverna tänker inför olika situationer som de ställs inför.

³¹ Skolverket, *Lpo 94*, (Västerås 2001), s. 5.

³² R. Fjellström, *Skolområdets etik*, (Lund 2004) s. 69.

³³ J. Gren, *Etik – i pedagogens vardagsarbete*, (Falköping 1994) s. 45.

³⁴ Fjellström, s. 98.

3.3 Kravet på elever

Vi vill i vårt arbete få fram hur elever tänker i de situationer när de fuskar och varför de fuskar. Tanken har slagit oss att eleverna kan vara pressade till att fuska av olika orsaker trots att de vet att de gör fel. Det är något som Gren stödjer i samtal med en studentkurator.

Människosynen har förändrats, det som värderas är det som omvärlden kan mäta och väga. Studenterna idag upplever att de är vad de presterar. Man värderas utifrån det man gör och visar upp. Människan i sig har inget värde.³⁵

Gren menar att vi alla söker bekräftelse på något sätt. Vi lever i ett hierarkiskt samhälle och söker bekräftelse hela tiden. Kan vi inte uppvisa något finns vi inte som människor. Eleverna känner sig värdelösa om de inte klarar av de krav som ställs på dem i skolan. Skolan är alltför fixerad vid resultat och för dem som inte når resultat kan skolgången bli frustrerad och kan leda till att de tar till metoder som de egentligen inte vill. Vidare lägger Gren ett stort ansvar på pedagogen för det är pedagogens värderingar som förs över på barnen. Kan fusk ibland vara en genväg till bekräftelse? Om det är orsaken till att elever fuskar har vi inte lyckats nå ut med den västerländska humanismens perspektiv. Då är inte människan fri att välja utan snarare låst och tvingad. Då har också uppfostran misslyckats.³⁶

³⁵ Gren, s. 70.

³⁶ Ibid, s. 72.

4. Metod

Uppsatsen bygger på en undersökning, i form av en enkät, vi genomfört på alla elever i årskurs 8 i en kommun. Anledningen till valet av enkät som metod för att samla information är att vi ville ha en generell bild av elevers attityder till fusk. Vi kunde ha använt oss av intervjuer som metod för datainsamling. Risken att få felaktiga svar i form av oärlighet var betydligt större när det gäller intervjuer. Eftersom vi båda tillbringat mycket tid i skolornas undervisning och på så vis är kända för många av eleverna antog vi att svaren vid en eventuell intervju möjligtvis hade kunnat bli ”felaktiga”, på grund av oärliga svar. Anledningen till valet av årskurs är att det är i just denna årskurs som betyg sätts för första gången och vi märkte under vår VFU att eleverna började bli mer och mer medvetna om sin skolgång, och att jakten på resultat eskalerar.

Enkäter förknippas ofta med formulär som skickas ut per post till ett stort antal personer men det finns även ”enkäter under ledning”, där undersökaren tar med sig formuläret och besöker den eller de personer som skall besvara enkäten och står till förfogande vid eventuella förtydliganden i vissa avseenden.³⁷ Enkäten, vilken ligger till grund för denna uppsats genomfördes ”under ledning”. Eftersom enkäter och intervjuer är metoder vilka bygger på frågor är vi mycket hänvisade till individernas villighet att svara på just de frågor som formulerats. Enligt Davidsson och Patel är det därför viktigt att försöka motivera de personer vilka undersökningen gäller i den omfattning som tillåts. I samband med undersökningen ute i de olika skolorna klargjordes syftet med enkäten, vikten av varje individs bidrag poängterades och användningen av bidragen klargjordes. På samma sätt underströks vikten av anonymitet. Eleverna skulle på intet sätt känna sig oroliga över att svaren skulle visas för lärare eller annan personal inom skolan.

Davidsson och Patel menar att vid skapandet av frågor för att samla information måste hänsyn tas till två aspekter. Dels standardiseringen, det vill säga hur mycket ansvar som lämnas till intervjuaren när det gäller frågornas utformning och inbördes ordning. Dels struktureringen, vilket innebär i vilken utsträckning frågorna är fria för intervjupersonen att tolka fritt beroende på sina tidigare erfarenheter eller sin egen inställning. Det Davidsson och Patel menar med grad av strukturering handlar om vilket svarsutrymme som

³⁷ B. Davidsson, & R. Patel, *Forkningsmetodikens grunder*, (Lund 2003) s. 69.

undersökningsspersoner får. En helt strukturerad enkät ger därför ett mycket litet utrymme för undersökningsspersoner att svara inom och vi kan då förutsäga vilka alternativa svar som är möjliga.³⁸

Vi valde, efter samråd med handledaren, konstruera en del av frågorna som direkta scenarier. Syftet var att få undersökningsspersonerna att tänka sig in i scenariot och sedan ta ställning. Davidsson och Patel behandlar i sin bok informationssamlandets tillförlitlighet. Användandet av en enkät har den minsta möjligheten att kontrollera tillförlitligheten i förväg. Det enda som kan göras är att på alla sätt försäkra sig om att individerna som skall besvara enkäten uppfattar den som det är tänkt, vilket är mycket viktigt. Davidsson och Patel understryker vikten av tydliga och korrekta instruktioner till hela enkäten men även till enskilda frågor. Det är även viktigt att tänka på hur enkäten är uppställd för att den skall vara enkel att besvara. Även formuleringen av frågorna är av stor vikt då enkäten inte får missuppfattas. Efter enkäten formulerats och strukturerats är det lämpligt att pröva den på en grupp som motsvarar den tänkta undersökningssgruppen.³⁹ Innan vi genomförde enkäten på den tänkta gruppen genomförde vi en så kallad pilotstudie för att se om enkäten skulle kunna användas. Vi fick göra vissa ändringar innan vi tillslut genomförde enkäten på den tänkta gruppen. Under tiden vi konstruerade enkäten var vi noga med att formulera oss på ett sätt som vi ansåg skulle lämpa sig för undersökningsspersonerna, elever i årskurs 8.

Vår enkät innehåller dels frågor med fasta svarsalternativ och dels frågor med öppna svarsalternativ.⁴⁰ Frågorna med fasta svarsalternativ är på så sätt helt strukturerade medan frågorna med öppna svarsalternativ står för en viss grad av standardisering. Beroende på hur kombinationen av strukturering och standardisering förhåller sig får vi olika typer av enkäter och intervjuer vilka har olika användningsområden. Eftersom vi dels använder oss av frågor med hög grad av strukturering och dels frågor med hög grad av standardisering hamnar vi i den rutan vilken Davidsson och Patel kategoriserar som en önskan av att göra en kvantitativ analys av resultaten.⁴¹

Efter att vi genomfört enkäten på kommunens elever i årskurs 8 valde vi att slumpvis välja ut hälften av varje skolas elever. Den totala summan av antalet enkäterna uppgick då till 188.

³⁸ Davidsson & Patel, s. 71-72.

³⁹ Ibid, s. 101-102.

⁴⁰ Se bilaga 1

⁴¹ Se bilaga 2

Anledning till varför vi väljer att slumpvis välja ut hälften från varje skola beror på vi anser det lämpligt att ha en likadan procentsats från varje skola. På så vis kan vi även notera skillnader mellan skolorna vilket kan öppna till vidare forskning. Enligt Davidsson och Patel bör resultatet av en forskning vara så generell som möjligt. Det betyder att resultatet av en undersökning för en speciell grupp människor kan jämföras och generaliseras till andra människor som betraktas jämförbara med den undersökta gruppen. Oftast studeras inte en hel befolkning utan det genomförs stickprov som sedan generaliseras till befolkningen. Davidsson och Patel menar att det finns olika sätt att utföra dessa stickprov som speglar en miniatyr av befolkningen.⁴² I vårt fall använder vi oss av ett slumpmässigt stickprov. Vi väljer att blanda resultaten från varje skola och sedan dra det antalet enkäter som motsvarar hälften från varje skola. Eftersom vi är intresserade av att se om det finns en skillnad i resultaten mellan killar och tjejer blir urvalet från varje skola hälften tjejer och hälften killar. Den metod vilken passar bäst in på vårt urval är det som Davidsson och Patel kallar OSU, obundet slumpmässigt urval.

Då en kvantitativ studie studeras görs det i egenskap av en variabel. En variabel kan ha olika egenskaper, befinna sig på olika skalnivåer. Vi använder oss av en så kallad nominal skala vilket betyder att vi gör en indelning av mätvärdena i kategorier till exempel pojke och flicka. Efter insamlande av enkäten bearbetas rådata i form av en frekvenstabell.⁴³ För att inte riskera att glömma några data väljer vi att pricka av varje enkäts svar vilket ger oss vad Davidsson och Patel kallar en absolut frekvens. Summan av den absoluta frekvensen skall vara antalet utvalda enkäter. Efter kontrollerandet av den absoluta frekvensen kan vi räkna ut den relativa frekvensen, vilket innebär att vi uttrycker frekvenserna i relation till undersökningens storlek.⁴⁴ Redovisningen av undersökningen kan göras i form av en frekvenstabell.⁴⁵ Vi väljer även att redovisa den i form av en grafisk framställning, diagram. Vi väljer i vårt arbete att redovisa resultaten i form av histogram. Då procenten i diagrammet inte uppgår till hundra procent beror detta på att vi erhåller blanka svar på ett antal frågor. Vi väljer att inte redovisa dessa interna bortfall i form av någon stapel i diagrammet utan enbart i frekvenstabellen och kommentarer i texten.⁴⁶

⁴² Davidsson & Patel, s 109-110

⁴³ Ibid, s. 111-113.

C. Edling & P. Hedström, *Kvantitativa metoder*, (Lund 2003) s. 16-20.

⁴⁴ Davidsson & Patel, s. 111-113.

⁴⁵ Se bilaga 3

⁴⁶ Se bilaga 3

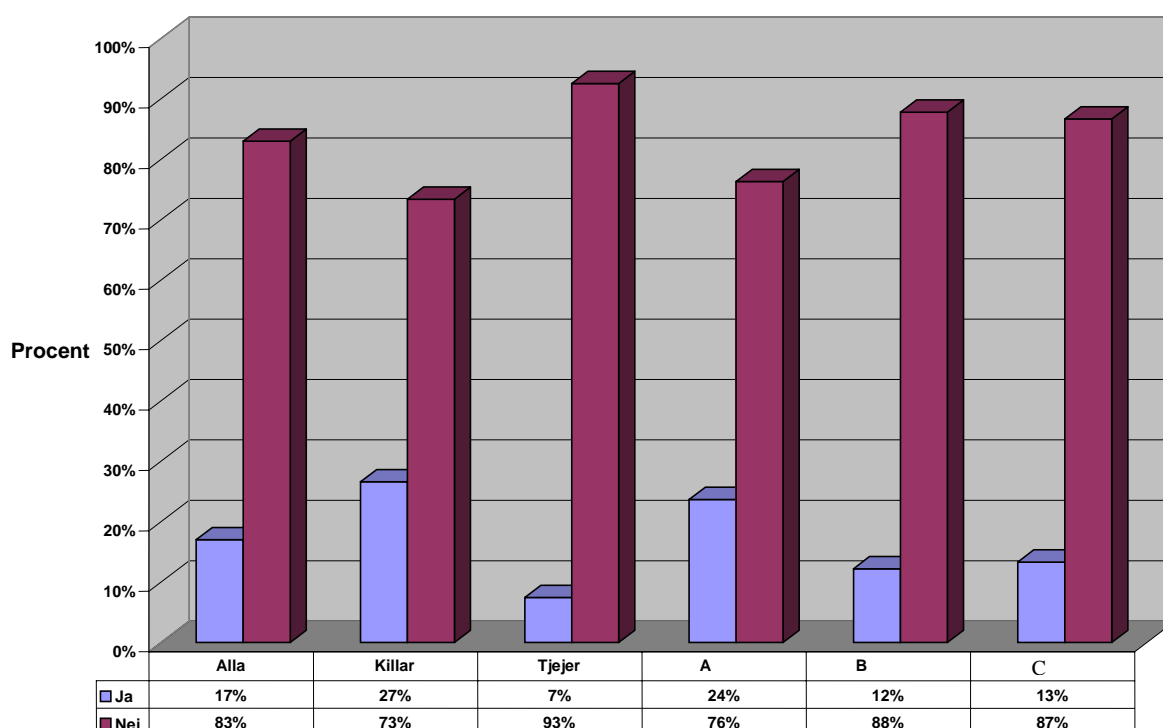
Då vi även använder oss av öppna frågor där det finns utrymme för egna svar och formuleringar använder vi oss inte av någon grafisk framställning. Vi väljer istället att redovisa svaren i form av kommentarer och analyser.

5. Redovisning av resultat

Här redovisar vi resultatet av vår undersökning. För att se frekvensen på varje fråga hänvisar vi till bilaga 3. Observera att procenttalet i y-axeln varierar mellan de olika frågorna.

Fråga 1

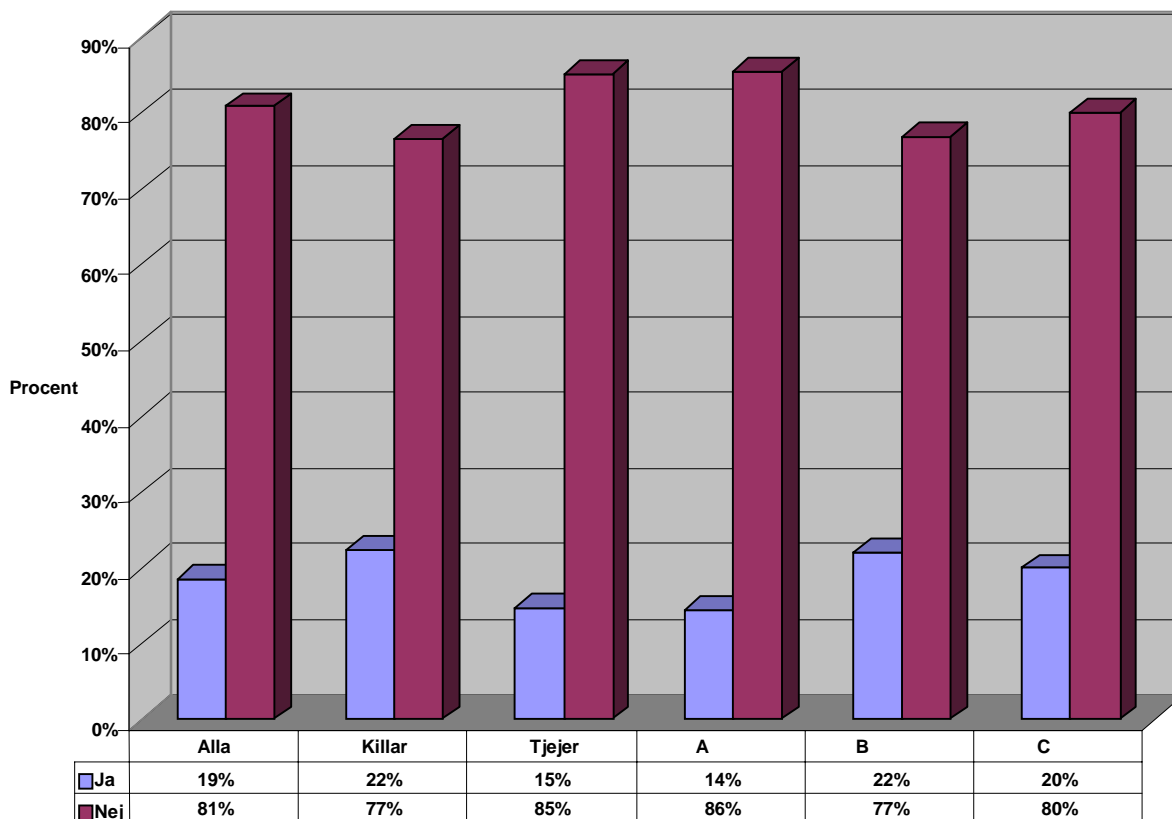
Fråga: Om du skall skriva ett arbete i t.ex. geografi, du hittar ett bra arbete på Internet om just det området du skall skriva om. Skulle du kopiera arbetet och lämna in det som ditt eget? Risker att bli upptäckt är minimal.

Undersökningen visar att 17 % av alla elever i årskurs 8 i en kommun skulle kunna tänka sig att hämta ett färdigt arbete från Internet och lämna in det i sitt eget namn om risken för att bli upptäckt är minimal. Det låter kanske inte mycket, men i en klass på 30 elever skulle fem personer lämna in ett redan färdigt arbete. Det skiljer stort mellan könen, där mer än var fjärde pojke är beredd på att göra det men mindre än en av tio bland flickorna. Den skillnaden är värd att uppmärksammas. Det finns inga interna bortfall på denna fråga

Fråga 2

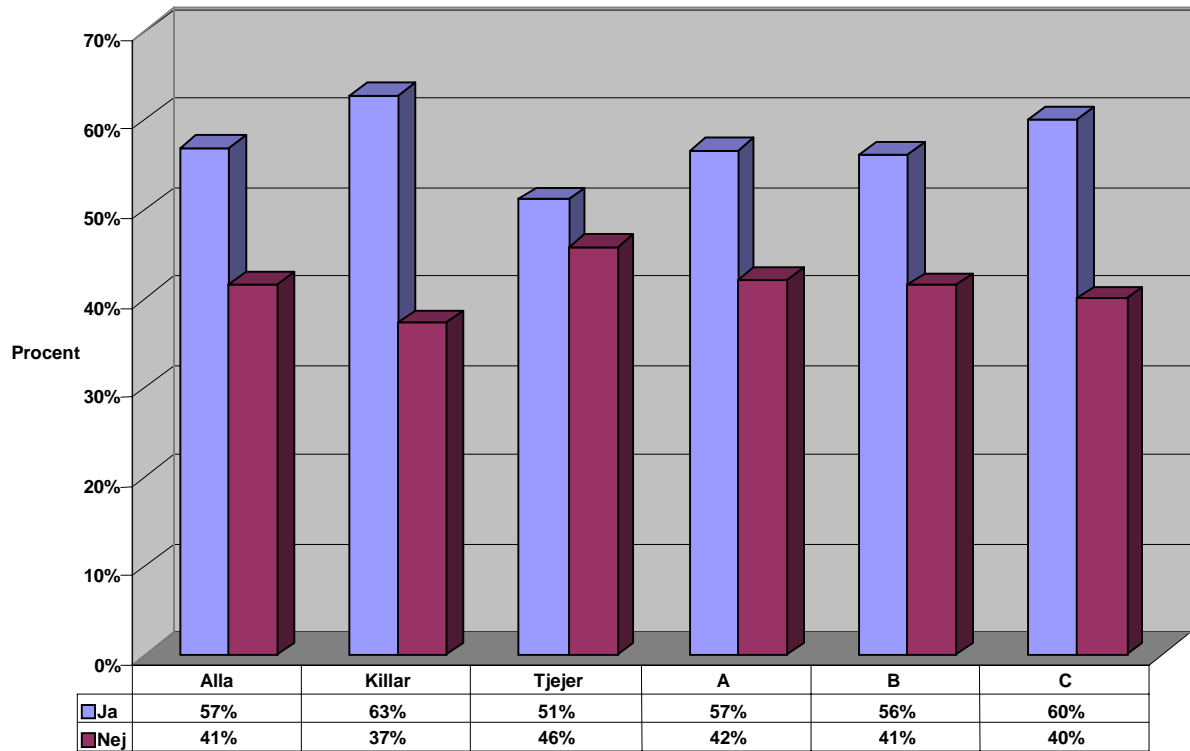
Fråga: Om du skall lämna in ett arbete i samhällskunskap och du vet att en kamrat på en annan skola har gjort ett mycket bra arbete om just det ämnet du tänkt skriva om. Skulle du kunna tänka dig att med kamratens tillåtelse lämna in arbetet i ditt namn? Risken att bli upptäckt är minimal.

Här fick eleverna svara på om de skulle kunna tänka sig att låna ett mycket bra arbete från en kamrat på en annan skola och med dennes tillåtelse och lämna in det i ditt eget namn. Av alla elever skulle två av tio kunna tänka sig att göra det om risken för att bli upptäckt vore minimal. Även här ligger pojkarna på en högre nivå (22 %) mot flickornas (15 %). Här skiljde det sig också mellan skolorna fast på ett annorlunda sätt. Skola A ligger här betydligt lägre än både skola B och skola C. Här har vi ett internt bortfall bland killarna.

Fråga 3

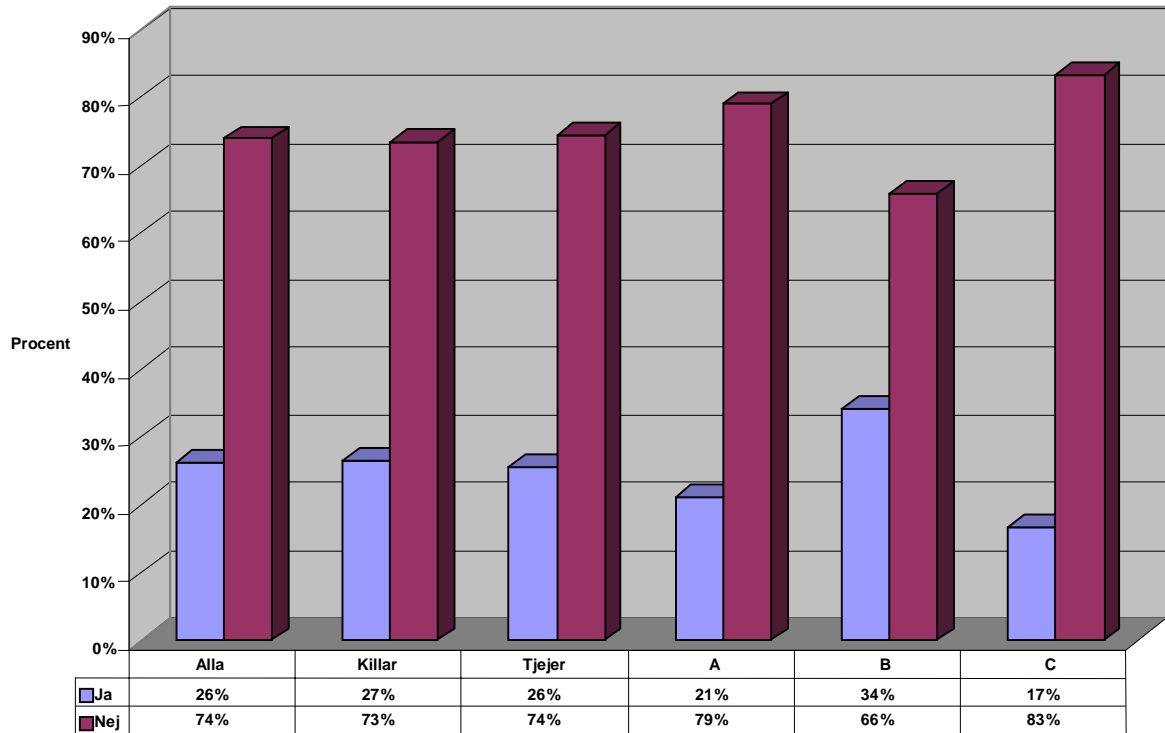
Fråga: Dagen innan du skall skriva ett prov i matematik berättar din kamrat att han/hon redan gjort provet och skrivit ner alla frågor på ett papper. Han/hon erbjuder dig att få titta på frågorna. Skulle du ta hjälp av kamratens frågor? Du riskerar inte att bli upptäckt.

Eleverna fick svara på om de skulle ta emot ett prov från en kompis som har haft det provet en dag tidigare än de andra. De skulle inte riskera att bli upptäckta. Här ökade de som skulle kunna tänka sig att fuska till sex av tio vilket kan ses som en hög siffra. Även här ligger pojkarna högst på 63 %, medan flickorna ligger på 51 %. Här har vi tre interna bortfall bland flickorna.

Fråga 4

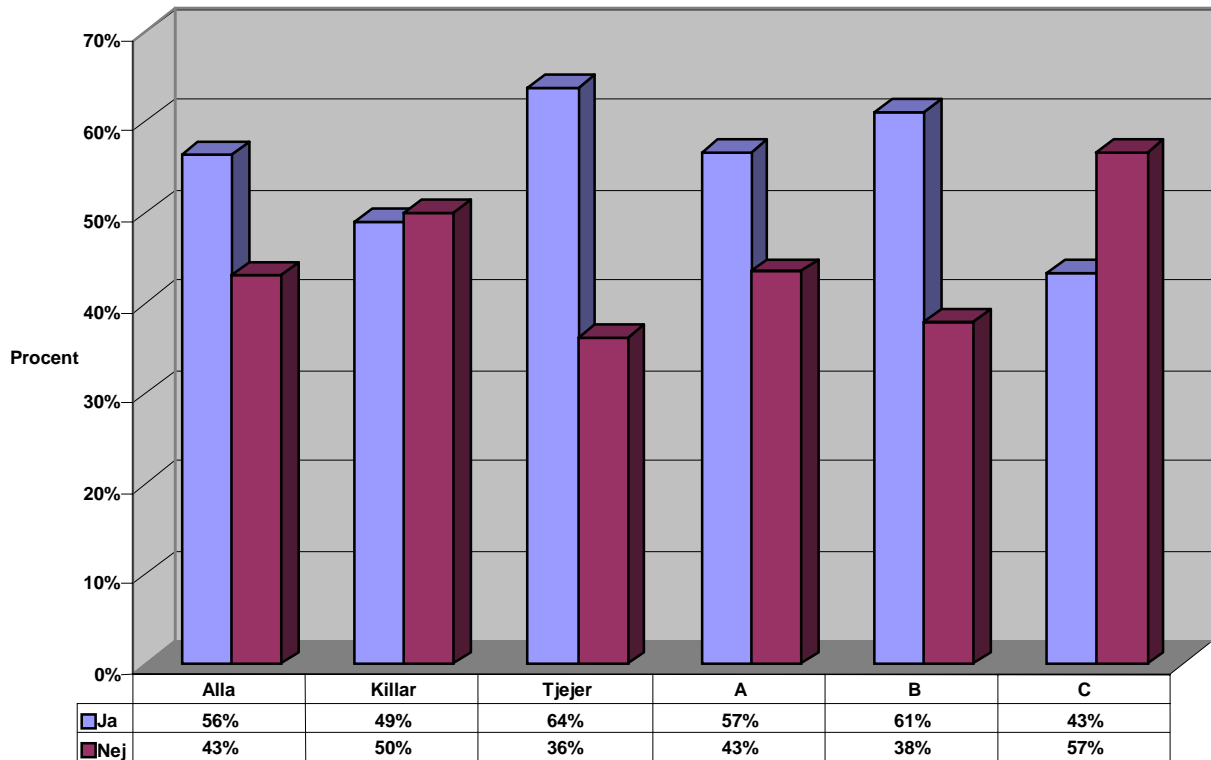
Fråga: Inför det sista svenskprovet för terminen ligger du på gränsen mellan IG och G. Du vet att din lärare många gånger lämnar klassrummet under tiden ni skriver prov och chansen att bli upptäckt med en fusklapp är ytterst liten. Skulle du ta chansen att skriva en fusklapp och använda den vid provet?

Här svara eleverna på om de skulle kunna tänka sig att använda fusklapp under ett prov för att kunna rädda G i betyg. De vet om att läraren brukar lämna klassrummet så risken för att bli upptäckt är minimal. Drygt var fjärde elev svarar att de skulle göra det. Det är här jämt mellan pojkarna och flickorna. I förhållande till förra frågan så är resultatet förhållandevis lågt. Skola A och skola C ligger mycket lägre än skola B. Skola B ligger i detta fall på höga 34 %. Denna fråga besvarades av alla och saknade interna bortfall.

Fråga 5

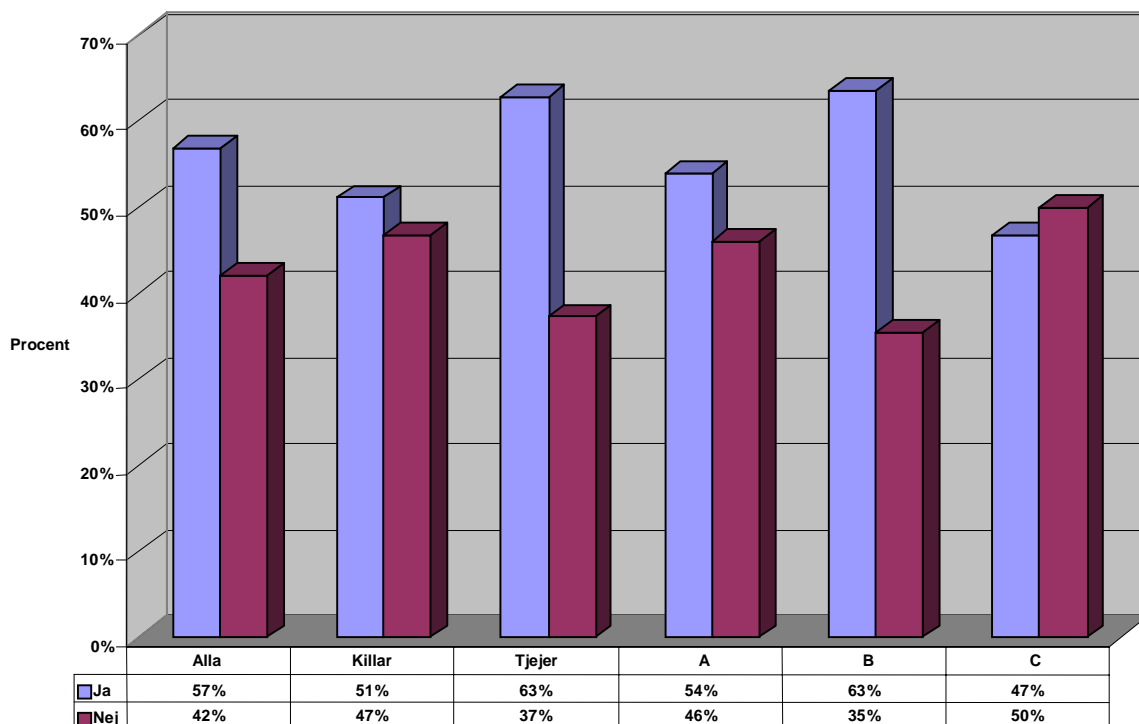
Fråga: Du och din bästa kompis sitter längst bak i klassrummet under tiden ni skriver ett prov. Du kan inte svaret på sista frågan som du vet att din kompis kan. Risken att bli upptäckt om ni viskar till varandra är liten. Skulle du kunna tänka dig att fråga din kompis om svaret på frågan?

Här fick eleverna svara på om de skulle kunna tänka sig att fråga sin bästa kompis om svaret på en fråga under ett prov. Om man viskar är chansen att bli upptäckt liten. Här är över hälften av eleverna beredda på att fråga sin bästis. Resultatet visar att det skiljer mycket mellan pojkarna och flickorna. Flickorna ligger här högst. Siffrorna är dock väldigt höga. När det gäller skillnaden mellan skolorna ligger skola B och skola A en bit högre än skola C. Här har vi ett internt bortfall bland pojkarna.

Fråga 6 a

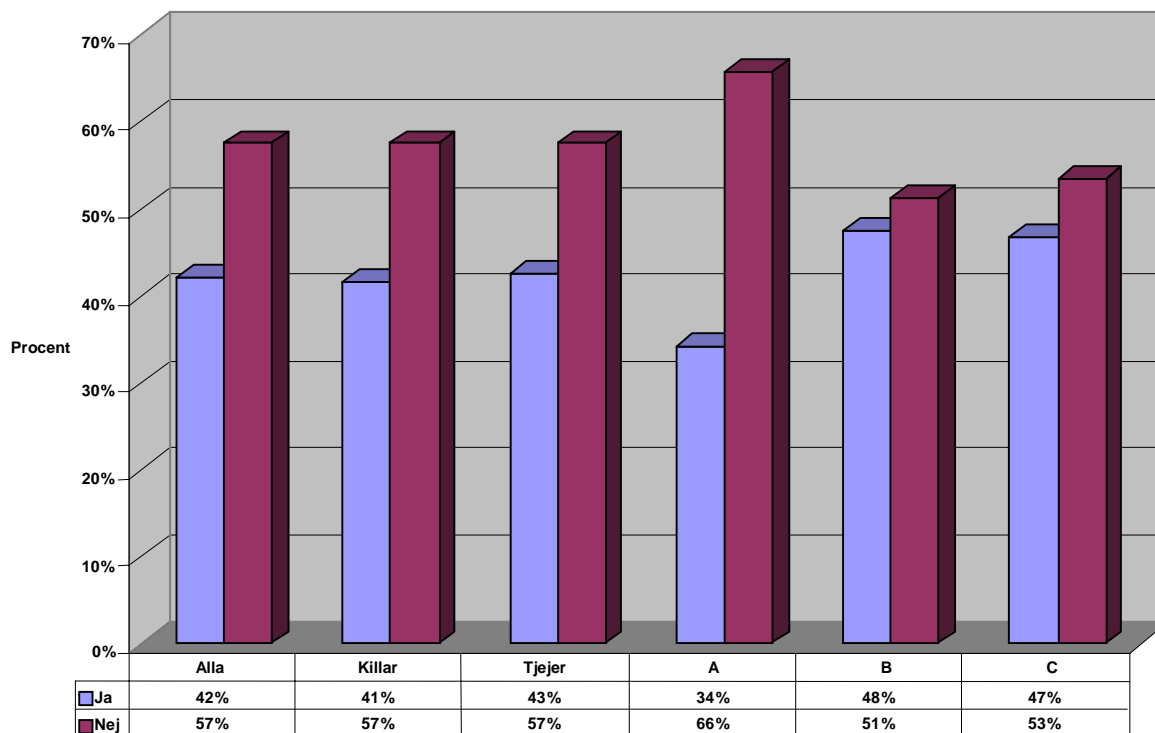
Fråga: Vid ett engelskprov ber din bästa kompis dig om ett svar på en fråga som du just skrivit. Skulle du ge svaret till honom/henne?

Eleverna svarar här på om de skulle ge ett svar till sin bästa kompis om han/hon frågar på ett engelskprov. Av de tillfrågade svarar närmare sex av tio att de skulle lämna ut svaret till sin bästa kompis. Den siffran är anmärkningsvärt hög. Här ligger flickorna långt högre än pojkarna. Det är förvånansvärt med tanke på de tidigare resultaten i studien där pojkarna generellt ligger en bit högre. På denna fråga har vi två interna bortfall bland pojkarna.

Fråga 6 b

Fråga: Skulle du ha handlat annorlunda om det inte varit din bästa kompis?

Detta är en följdfråga till förra frågan och eleverna fick frågan om de skulle ha handlat annorlunda om det inte varit sin bästa kompis. Drygt fyra av tio skulle inte ha gett svaret om det inte hade varit till sin bästis. Det betyder att de inte skulle riskera att fuska om det inte är för sin bästis skull. Det kan tyckas verka låg moral att hjälpa en kompis att fuska. Denna fråga innehåller ett internt bortfall bland pojkarna.

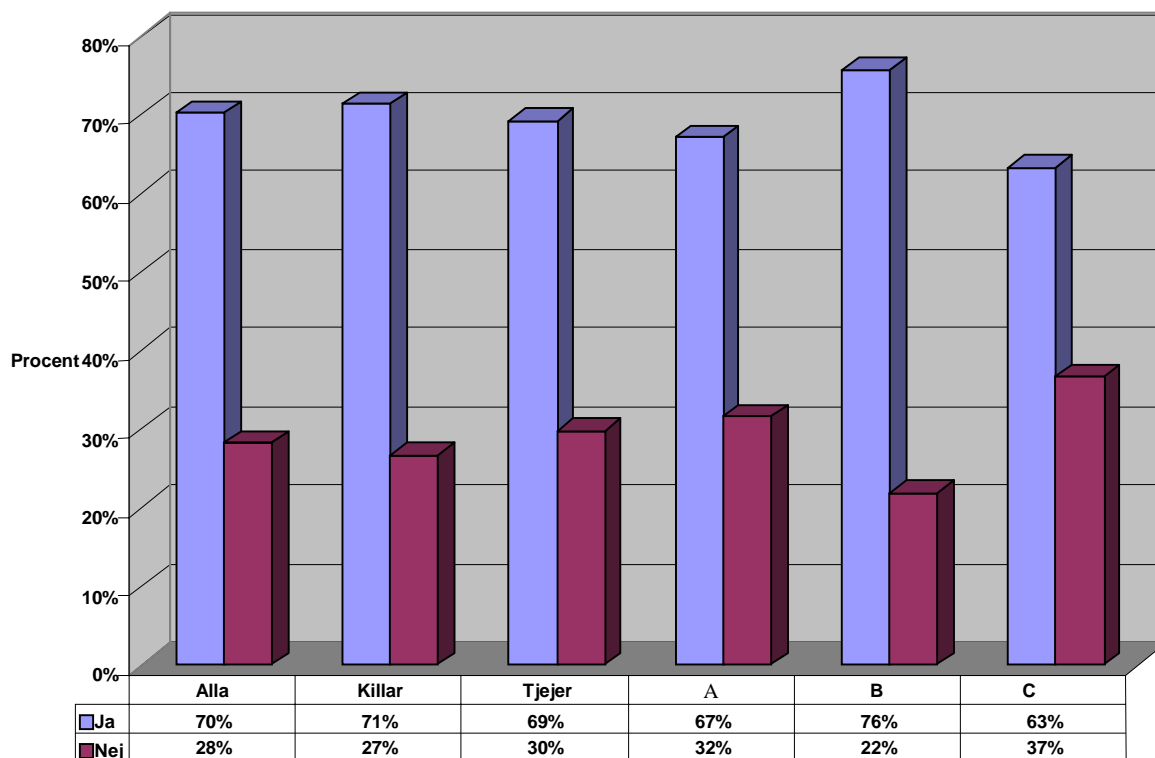
Fråga 7

Fråga: Om du tycker det är okej att fuska, när upplever du då att det är okej att fuska?

Denna fråga fick de elever som tycker det är okej att fuska skriva egna kommentarer när det är okej att fuska. Eftersom vi på denna fråga innehar en mängd olika svar går det inte att redovisa dem i diagram. Många av eleverna som tycker att det är okej att fuska, anser att när läraren lämnar klassrummet så är det tillåtet. Ett stort antal svarar att när det är läxförhör eller glostester är det tillåtet att fuska men inte vid stora prov. Likaså är det tillåtet att fuska vid oförberedda läxförhör. Många elever anser inte att det är fel att fuska om man inte kan svaret. Ett vanligt svar är att om de har läst på och egentligen kan svaret men glömmer det precis vid provet så är fusk legitimt. En del känner sig tvingade att fuska för att ha en chans att nå G i betyg och tycker att det är legitimt vid krisläge, bland annat för att få tillräckliga betyg för att kunna komma in på gymnasiet. Andra faktorer som spelar in är stress, med flera prov samma vecka eller dag, då är också fusk ett alternativ. En del tycker också att det är naturligt om kompisar frågar efter ett svar så är det självklart att de ska få det. Några svarar att det är tillåtet att fuska om det inte gäller till några betyg.

Fråga 8

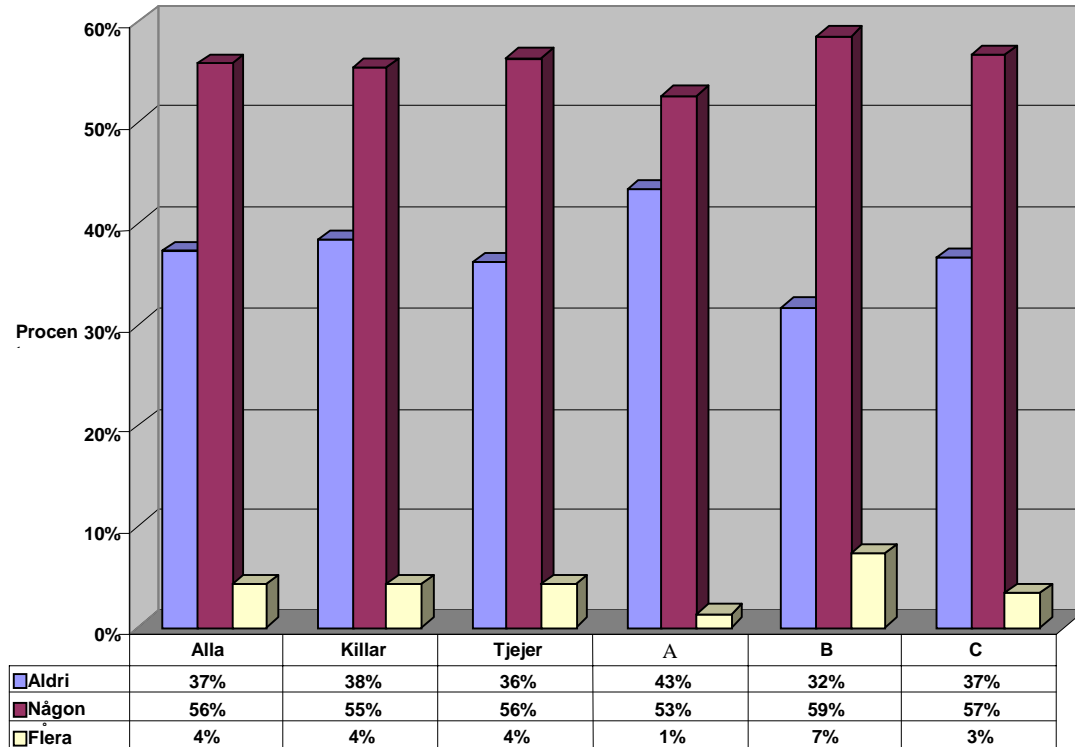
Fråga: Har du någon gång under din skoltid fuskat?

På frågan om du någon gång under din skoltid har fuskat svarar sju av tio att de har gjort det. Det skiljer endast marginellt mellan pojkar och flickor. Frågan är inte ställd om det var nyligen de hade fuskat, utan händelsen kan ha ägt rum när som helst under deras skoltid. Det är värt att notera att skola B har den högsta procentsatsen och en skillnad på 13 procent gentemot skola C. Här har vi tre interna bortfall fördelat på två pojkar och en flicka.

Fråga 9

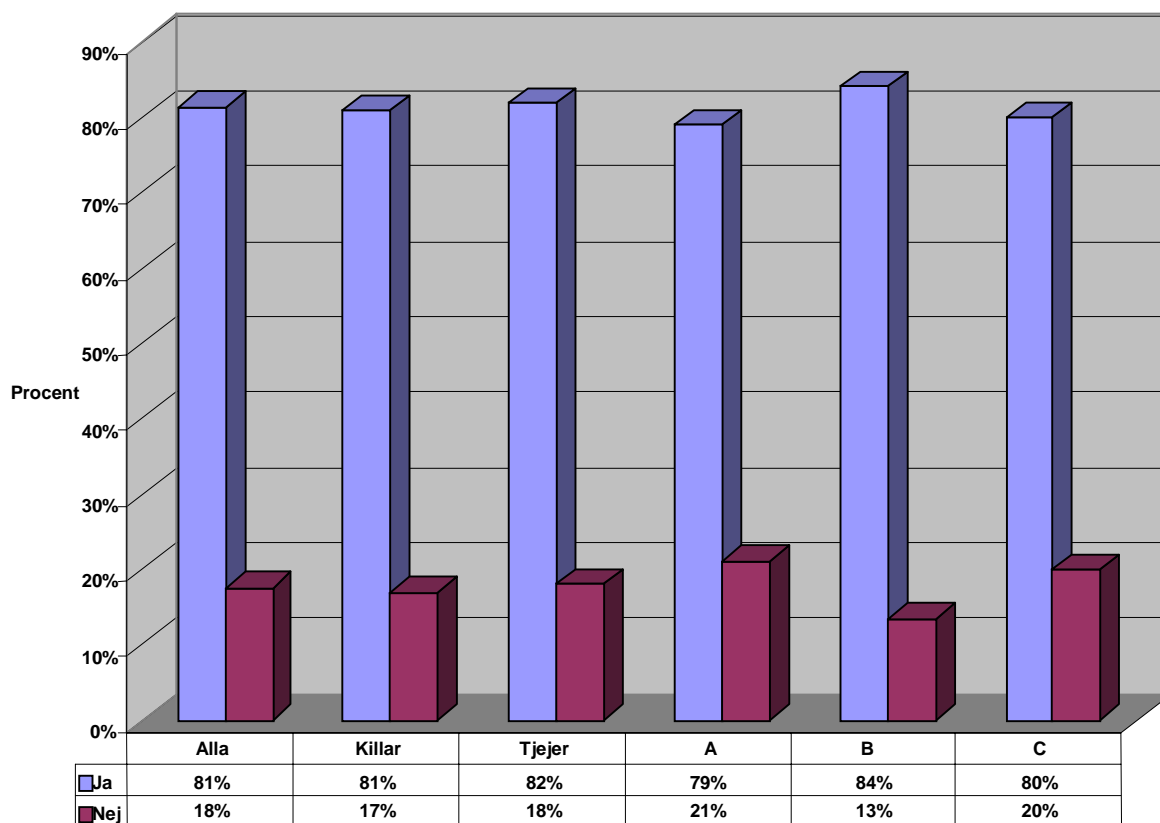
Fråga: Hur ofta brukar du fuska?

På frågan om hur ofta du brukar fuska svarar nästan fyra av tio att de aldrig fuskar. Det är jämt fördelat mellan både pojkar och flickor. Det betyder att i en klass med 30 elever är det bara knappt 12 elever som aldrig fuskar. Mer än hälften fuskar någon gång per termin. Dock är de som fuskar flera gånger per termin sällsynta och uppgår till 4 %. Här finner vi att det skiljer sig mellan skolorna. På denna fråga har vi fem interna bortfall fördelat på två pojkar och tre flickor.

Fråga 10

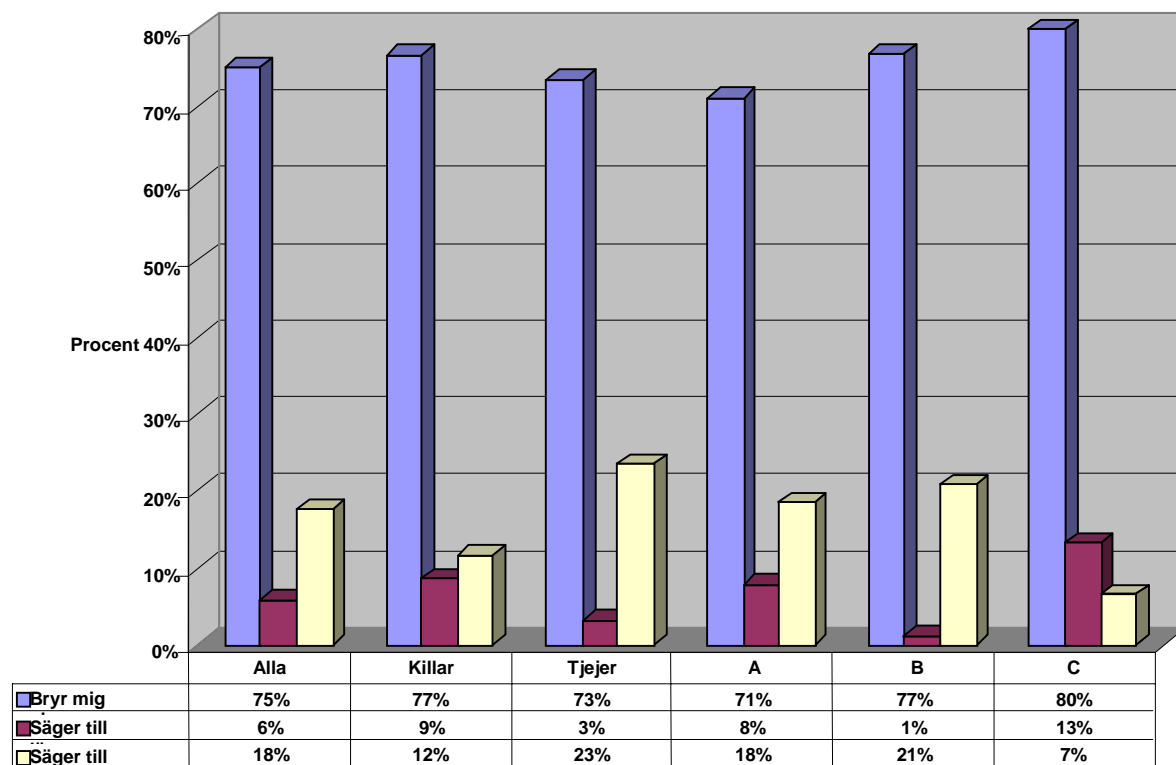
Fråga: Har du sett någon annan kamrat som fuskat i skolan?

Här har åtta av tio elever sett någon annan som fuskat. Det är lika siffror mellan pojkarna och flickorna. Det kan inte heller noteras någon markant skillnad mellan skolorna. Här hade vi två interna bortfall bland pojkarna.

Fråga 11

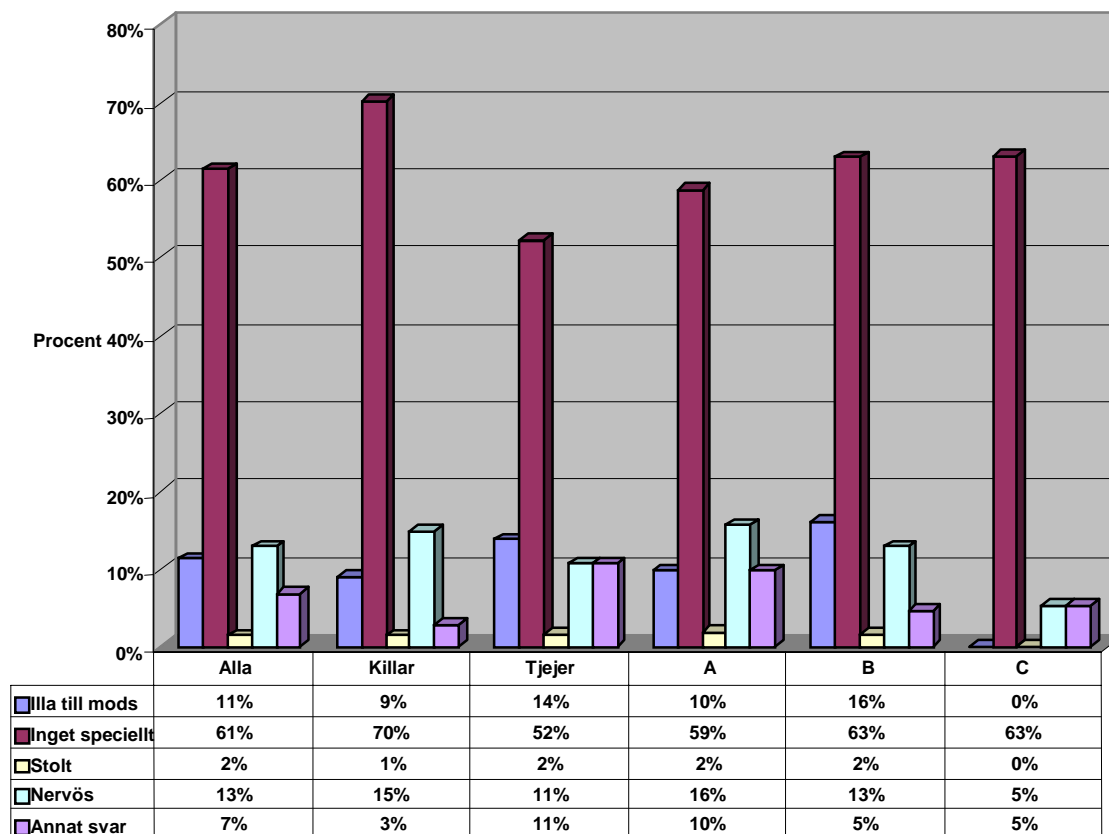
Fråga: Hur reagerar du om du ser en kamrat fuska?

Undersökningen visar att nästan åtta av tio elever inte reagerar om de ser en kamrat som fuskar. Endast 6 % av eleverna skulle säga till läraren om de ser någon som fuskar. Även här skiljer det mycket mellan skolorna. Nästan två av tio skulle dock säga till kamraten. Noterbart är dock att bara 3 % av flickorna skulle säga till läraren. Frågan innehåller tre interna bortfall bland pojkarna.

Fråga 12

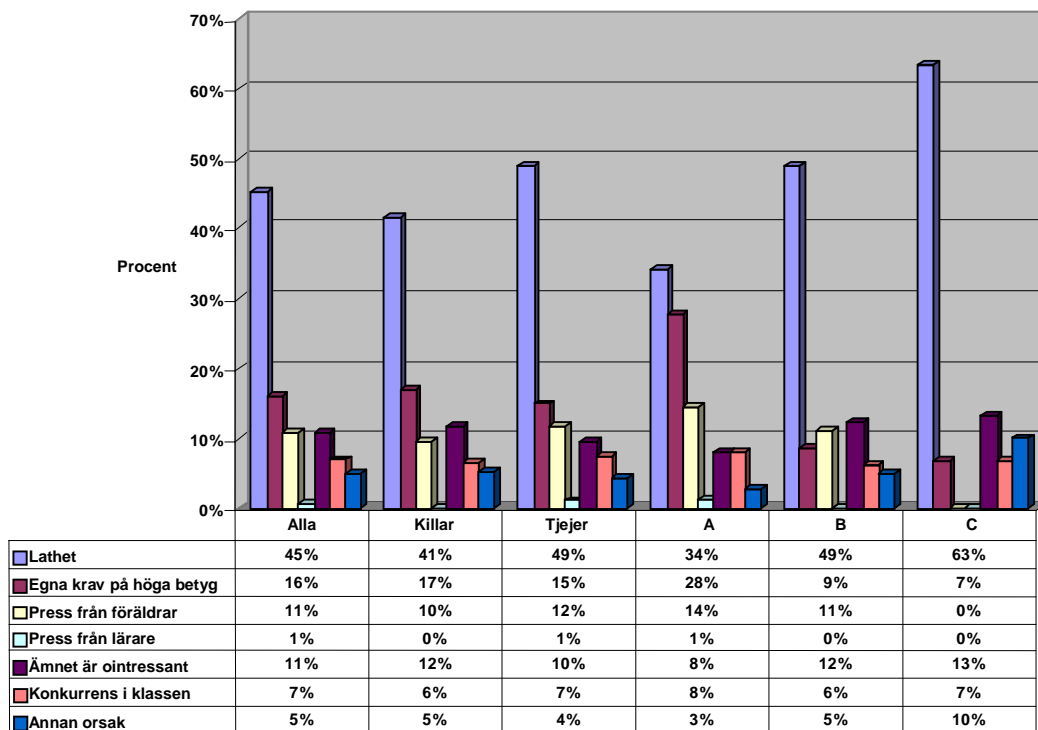
Fråga: Hur kände du dig efter att du fuskat?

Denna fråga besvaras endast av dem som har fuskat. Det är endast en av tio som känner sig illa till mods efter att de fuskat. Av dem som fuskar känner sex av tio inget speciellt efter fusket. Endast 2 % känner sig stolta när de fuskar och lyckas med att lura läraren, medan 13 % känner sig nervösa under att fusksituationen. Noterbart är även den stora skillnaden mellan pojkar och flickor som svarar inget speciellt. Här skiljer nästan 20 procentenheter. 7 % av eleverna anger här annat svar. Bland de svaren finns bland annat att eleverna tror att de klarar provet ändå utan att fuska. Flickorna är mer ångerfulla och någon mår väldigt dåligt när hon fuskar. Någon anger att hon inte känner något speciellt eftersom det endast är ett glosförhör. På denna fråga har vi sex interna bortfall jämt fördelade mellan pojkar och flickor.

Fråga 13

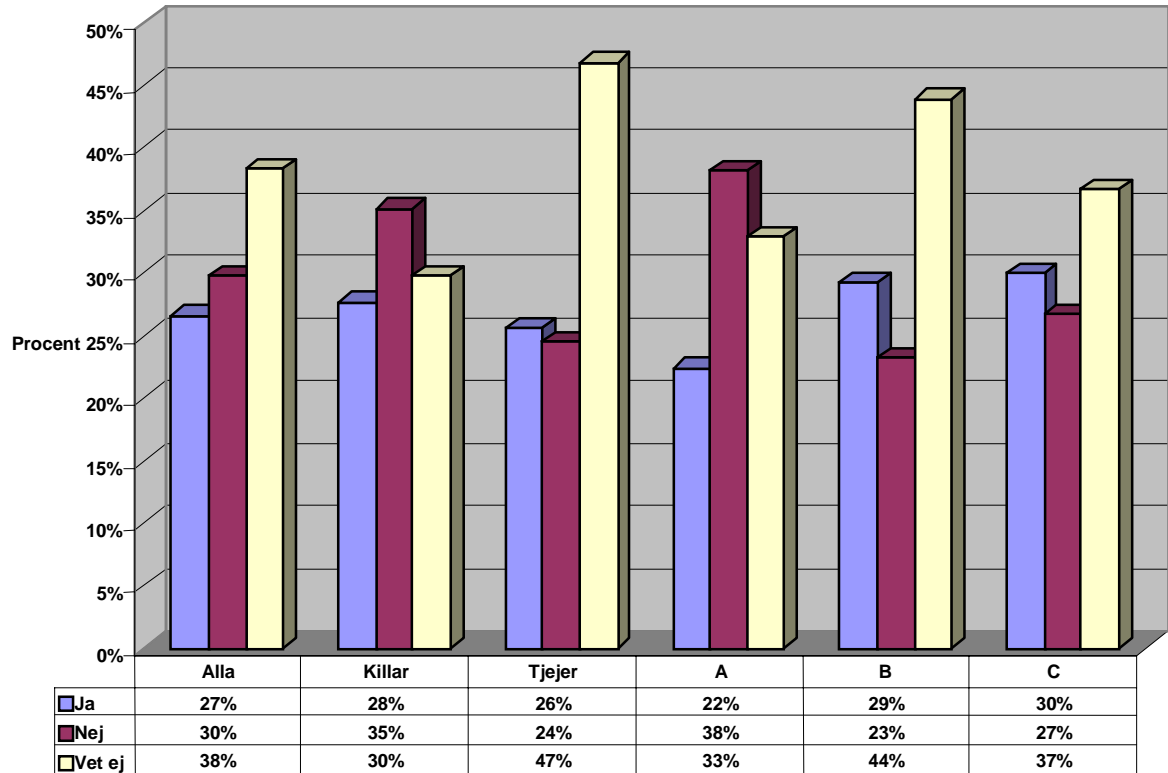
Fråga: Varför tror du att vissa fuskar?

Eleverna svarar här på frågan om varför de tror att vissa fuskar. Nästan hälften tror att de som fuskar gör det av lathet till exempel för att de inte har läst på tillräckligt. Nästan två av tio tror att det beror på att de har egna krav på höga betyg. Drygt en av tio tror att pressen från föräldrarna är den största orsaken. Bara 1 % tror på att pressen från läraren var det starkaste skälet. Drygt en av tio tror att det fuskas på grund av att de tycker att ämnet är ointressant och inte vill lägga ner tillräckligt med tid på ämnet. Endast 7 % anger att konkurrensen i klassen bidrar till att en del fuskar. 5 % av eleverna anger annan orsak. De orsakerna är bland annat att eleverna har betygsvarning i ämnet. En del har det svårt i skolan överhuvudtaget och särskilt i det ämnet de fuskar i. Någon är rädd för att behöva gå om skolan och ryckas upp från sina kamrater. En del anger att de har glömt att plugga eller att de inte har läst tillräckligt. Något svar gäller att de vill ha högsta betyg. Någon vill vara bra för att få kamraterna att se upp till honom. På denna fråga har vi 10 interna bortfall fördelade på åtta killar och två tjejer.

Fråga 14

Fråga: Tror du att fusk skulle upphöra om det inte fanns något betygssystem?

Eleverna fick här svara på om de tror att fusk skulle upphöra om det inte finns något betygssystem. Tre av tio elever tror att fusk skulle upphöra om betygssystemet togs bort. Det är lite fler än de som tror att fusk skulle finnas kvar om betygen inte hade existerat. De som svarade nej här menar då att fusk finns oavsett om det finns betyg eller ej. Här är dock ett stort antal osäkra, nämligen fyra av tio, och svarar vet ej. Vi har här sju interna bortfall fördelade på två pojkar och fem flickor.

6. Diskussion

I de frågor som handlar om att lämna in redan färdiga arbeten i sitt eget namn ligger frekvensen fuskbenägna på en jämn nivå. Vi tycker att det är ett oroande högt resultat då nästan var femte elev i åttonde klass är beredd att kopiera andras arbeten och lämna in i sitt eget namn. Vidare kan vi även notera att pojkarna är mycket mer benägna att fuska än flickorna när det gäller dessa frågor.

Lärarna bör ge eleverna uppgifter som är formulerade på ett sätt som gör det svårare att fuska. Kanske är det så att lärarna inte antar det som Stig Roland Rask poängterar, det vill säga den pedagogiska utmaningen att förebygga denna form av fusk. Rask menar att lärarna istället för att inrikta sig på produkten bör fokusera på processen. Vi finner Rasks resonemang intressant och kan till en viss del hålla med honom om att det är upp till lärarna att minska alternativen för fusk. Enligt Liedman har plagiatet genom historien oftast setts som en oförsvarlig metod att skaffa sig fördelar. Fusk har i skolan betraktats som ett problem och den som använde sig av resultat, utan att ange källan, som någon annan arbetat fram var hopplöst förlorad när det gäller fortsatta studier. Denna föreställning är, enligt Liedman, både hotad och ifrågasatt i och med datorns och Internet hastiga utveckling. Vi håller till viss del med Liedmans åsikter angående denna utveckling. Inställningen bland elever beträffande plagiat och fusk inom skolan har troligtvis ändrats genom historien och det är möjligt att utveckling inom IT är en del av denna förändring. Det är möjligt att den ökade snabbheten och tillgängligheten av information har lett till att synen på kunskap förändrats. Liedmans tankar när det gäller synen på kunskap är intressant. Dagens elever kanske premierar kunskapen att kunna söka rätt information på kort tid och ge utmärkta svar på komplicerade frågor istället för att lära in sig saker utantill.

I de frågor där man hjälper varandra med uppgifter på prov genom att till exempel viska visar resultatet på väldigt höga siffror. Mer än varannan elev är beredd att hjälpa sina kompisar eller att ta hjälp av en kompis. Här ser vi också att flickorna är mer benägna att fuska när det gäller att hjälpa varandra kompisar emellan. På de frågor som rör fusk tillsammans med kompisar faller vår hypotes att pojkarna har en mer frisinnad syn på fusk än flickorna. Eleverna tycks väldigt rädda om sina kompisförhållanden och är mer benägna att fuska för att hjälpa sina kompisar. Det är svårt att få reda på hur de tänker i de fallen om de är i konflikt

med sig själva och egentligen inte vill fuska men gör det för att inte riskera sin kompisrelation. Det är något som Gren diskuterar när hon anser att människan är en social varelse som är i behov av att synas och verka i sina relationer.

Den fråga som behandlar de som gjorde provet tidigare och sedan skrev frågorna till sin kamrat visar att antalet fuskbenägna ökar. Anledningen till denna kraftiga ökning kan vara att risken för att bli påkommen är obefintlig. Vidare kan vi tolka resultatet på ett sätt som visar att en del elever mer eller mindre känner sig tvingade till att fuska för att klara sina betyg. Var fjärde elev är beredd att skriva en fusklapp och ha med sig till ett prov för att kunna rädda sitt betyg. Det är också ett synsätt som Gren behandlar när hon säger att eleverna är vad de presterar. Det är ofta eleven som får skulden för att resultaten uteblir. Det kan vara skolan som har missat och inte gett eleven de förutsättningar de har rätt till enligt läroplanen.

Enligt elevernas egna kommentarer fuskar de i pressade situationer när de har flera prov varje vecka eller om de får oförberedda prov. När betygen är viktiga för fortsatta studier eller när läraren lämnar rummet anser eleverna det legitimt att fuska, trots deras medvetenhet om att de begår en felaktig handling. Vi menar att det är själva situationerna som också skapar fuskaren. Lärarna är kanske för måna om sina egna ämnen och ska till varje pris ha prov för att kunna motivera elevernas betyg. Vi anser att det måste finnas andra utvägar för att kunna bedöma eleverna och minska deras press. Det är viktigt att lärarna gör eleverna till sociala och demokratiska samhällsmedborgare. Som lärare är det viktigt att vi samarbetar kollegor emellan och undviker att få eleverna i pressade situationer som kan leda till fusk. Det som skrämmer oss är att sju av tio någon gång har fuskat under sin skolgång och att mer än hälften fuskar någon gång per termin. Det är bara knappt fyra av tio som aldrig fuskar. Det stärker vår hypotes att eleverna har en öppen syn på fusk.

Vidare kan vi utläsa av enkäten att åtta av tio elever någon gång sett någon annan som fuskat. Vi tycker det är anmärkningsvärt att tre av fyra av dem som ser någon som fuskar inte reagerar. Det kan bero på rädslan att rubba sina kompisförhållanden och sin sociala status. Av dem som fuskade är det bara en av tio som känner sig illa till mods. Resultatet av känslan efter att ha fuskat kan ses som skrämmande då inte mer än en av tio känner sig illa till mods. Resultaten visar här på en stor skillnad mellan pojkar och flickor hur de känner sig efter att de har fuskat eftersom sju av tio pojkar inte känner något speciellt medan endast hälften av tjejerna känner så. Flickorna känner sig även mer illa till mods än pojkarna även om

skillnaden inte var stor. Det framgår även av de svar vi har under kolumnen övrigt att flickorna är mer ångerfulla än pojkarna. Även om siffrorna är låga så visar de på en viss skillnad.

Både pojkarna och flickorna i årskurs åtta anser klart och tydligt att den största orsaken till att de fuskar är lathet. Vi tolkar det som om att skolan inte prioriteras i första hand. De andra orsakerna till att de fuskar är jämt fördelade och utgör heller ingen skillnad mellan könen. Vi kan också utläsa att eleverna inte har någon klar uppfattning om fusket skulle upphöra om betygssystemet ersätts eller försvinner. Vi har lika många ja som nej i våra svar och andelen osäkra är många. Därför kan vi inte dra några slutsatser att det ändå är betygen som pressar eleverna. Vi anser att ungdomarna har en öppen syn på fusk.. Ungdomarna styrs inte efter moraliska lagar eller plikter.

Är det enbart skolans ansvar om moralen och etiken har förändrats hos eleverna? Har de inga värderingar med sig hemifrån, eller påverkas inte ungdomarna av världen som finns utanför skolan? Skolan är en del av samhället och har sitt ansvar om etik och moral men mycket har barnen med sig till skolan hemifrån och även ifrån det enorma utbud som idag finns via media med mera. Är det överhuvudtaget skolans uppgift att fostra elever? Är inte det föräldrarnas uppgift? Enligt styrdokumentet ska skolan vara ett stöd till föräldrarna i deras ansvar för fostran och utveckling⁴⁷. Roger Fjellström menar dock att det är ytterst tveksamt om skolan verkligen ska fostra eleverna trots att myndigheterna vill det. Fjellström menar att det finns ytterst svaga linjer för hur det ska gå till.⁴⁸ Vad Fjellström menar är att det bara blir på papperet och inte i praktiken. Samtidigt hänvisar han till Graham Haydon, som menar att som lärare har du ett jobb att påverka elever att se på både naturen som den samhällseliga världen. Som lärare kan vi inte undvika att fostra eleverna. Vidare menar Haydon att lärare har ett direkt inflytande som innebär att inte påverka eleverna negativt utan de ska ha ett positivt inflytande på dem.

Om nu skolan ska fostra, ska skolan då ersätta föräldraansvaret eller vad händer om skolans syn på fostran skiljer sig mot föräldrarnas uppfattning? Fjellström vill gärna ha svart på vitt för vad som ska ingå i en fostransroll och hur den ska gå till. Vi anser att det är svårt att få allt i svart på vitt och är mer inne på Haydons linje att vi som lärare inte kan låta bli att påverka

⁴⁷ Lpo 94, s. 7.

⁴⁸ Fjellström s. 21.

våra elever. Det finns inga klara gränser för vad som är rätt och fel eller vilken metod som ska användas, men det ingår i vårt jobb att påverka eleverna i en demokratisk anda. I och med att vi påverkar dem så blir det en viss fostran eftersom vi som lärare för över våra värderingar på eleverna vare sig vi är medvetna eller omedvetna om det. Det vi som lärare måste bli bättre på är att tala mer om etik och moral i skolan för eleverna. Vi måste även få ut målen klarare, att eleverna är i skolan för sin egen skull och att de ska bli ansvarfulla medborgare som lever på demokratiska värden och tar avstånd från fusk.⁴⁹

Om vi jämför vårt resultat med Trappes och Anderssons kan vi se både intressanta likheter och skillnader. En intressant skillnad som vi tycker är skillnaden mellan pojkarnas och flickornas fuskande. Vår undersökning visade att pojkar är mer fuskbenägna än flickor och att pojkarna fuskar för egen vinning medan flickor fuskar mer för att hjälpa varandra. Trappe och Anderssons menar dock att tjejerna är mer fuskbenägna.⁵⁰ En likhet mellan undersökningarna är varför eleverna tror att vissa fuskar. Båda undersökningarna visar att det största skälet till fusk enligt eleverna är lathet. Även jakten på bra betyg spelar en viss roll. CUL:s rapport angående varför studenter fuskar ger inte någon entydig bild om varför studenterna fuskar. De argument som nämns är nödlösning i trångmål, tillgänglighet av information och stora studerandegrupper.⁵¹

En ytterligare likhet mellan vår undersökning och Trappes och Anderssons är andelen som aldrig fuskar. Utifrån resultaten kan vi konstatera att procentsatsen på dem som aldrig fuskar stämmer väl överens. Vi kan även se en likhet i resultatet när det gäller de som fuskar fler gånger per termin.

Båda undersökningarna visar att den vanligaste reaktionen när man ser en kamrat fuskar är att inte göra någonting åt det. En noterbar skillnad är dock att en mängd tjejer väljer att prata fuskaren till rätta enligt Trappe och Andersson.⁵²

Sammanfattningsvis kan vi utläsa både likheter och skillnader i undersökningarna. Vår undersökning skiljer sig dock från Anderssons och Trappes. Själva målgruppen skiljer sig till viss del och även undersökningens innehåll.

⁴⁹ Lpo 94, s. 7.

⁵⁰ P-O. Andersson, & K, Trappe Svennevig, *Fusk!*, (Malmö 2000) s. 30.

⁵¹ Hult & Hult, s. 18.

⁵² Andersson & Trappe, s. 32.

6.1 Slutsats

De hypoteser som ligger till grund för detta arbete, det vill säga att inställningen till fusk bland eleverna i årskurs 8 är öppen och att pojkar har en mer öppen inställning till fusk än flickorna, kommer nu att besvaras. Av vår enkät har vi erhållit en mängd intressant information. Rörande den första frågeställningen kan vi notera att elever i årskurs 8 har en öppen attityd till fusk. Även om de flesta eleverna ser fusket som en felaktig handling är de ändå benägna att fuska om tillfälle ges. Med utgångspunkt av vår undersökning kan vi konstatera att eleverna är särskilt fuskbenägna om handlingen berör kompisar i ens närhet. Det är givetvis inget positivt resultat att inställningen till fusk är relativt öppen och tolerant, kanske är det så att skolorna bör utveckla sitt arbete angående etik och moral.

I den andra frågeställningen vilken berör skillnaden mellan pojkars och flickors inställning till fusk kan vi utläsa att den skillnad som finns inte är av den storlek vi från början misstänkte. Vi förutspådde innan undersökningen att skillnaden mellan pojkar och flickor skulle visa sig vara markant, undersökningen visade dock att det finns en skillnad, inte på alla frågor, men den är generellt sett marginell. Det vi anser intressant är dock att flickor har en mer öppen inställning till fusk när kompisar är inblandade.

Sammantaget kan vi ur denna undersökning utläsa att kraven på oss lärare blir allt högre. Vi anser att det är lärarens uppgift att förmedla etiken och moralen på ett sätt som får eleverna att tänka till och reflektera över sina handlingar. Vi menar även att det är upp till läraren att minimera valmöjligheterna till fusk.

6.2 Sammanfattning

Följande frågeställningar ligger till grund för vår uppsats:

- Vilken inställning till fusk har elever i årskurs 8?
- Finns det en skillnad i inställningen till fusk mellan pojkar och flickor?

Vi har använt oss av hypotesen att inställningen till fusk bland elever i årskurs 8 är tämligen öppen och att det finns en viss skillnad i inställning mellan pojkar och flickor. Uppsatsen bygger på en undersökning, i form av en enkät, vilken vi genomfört på alla elever i årskurs 8 i en kommun.

Mycket av den forskning vi har hittat rör fusk inom forskningsvärlden. Någon vidare forskning som berör inställningen till fusk inom grundskolan har vi inte hittat. Vi har dock valt att jämföra vår undersökning med ett tidigare skrivet examensarbete som rör fusk.

Begreppet fusk är relativt svårdefinierat vilket ställer till problem för universitet, högskolor men även inom grundskolan. Ofta definieras fusk som en medveten handling med uppsåt att vilseleda eller med hjälp av otillåtna medel skaffa sig fördelar. Att fuska är inte något som tillhör den nya tiden utan har genom historien förekommit i många situationer. Däremot är det möjligt att tillvägagångssättet ändrats då den tekniska utvecklingen resulterat i hjälpmedel såsom datorer, Internet och bredband.

Skolans uppdrag är att förankra och förmedla den etik som tillhör den kristna traditionen och den västerländska humanismen. I den ingår att eleverna är sociala människor som tar ansvar för sina handlingar och att människan i grund och botten är fri och gör det som är bra för människan. Kanske är det skolan tillsammans med hemmet som inte har lyckats fullt ut att föra ut dessa värderingar till ungdomarna eftersom en del trots allt är fuskbenägna. Det kanske vore lämpligt med en lokal etik inom skolan som Fjellström hävdar.

Vi kan utifrån resultatet av vår undersökning konstatera att elever i årskurs 8 har en öppen syn på fusk. Utifrån resultatet kan vi även se en viss skillnad mellan pojkar och flickor där då

pojkar har en mer öppen syn till fusk. Flickornas benägenhet att fuska ökar i samband med kompisrelationer. Att flickors benägenhet till att fuska i dessa situationer kan vara en del av den västerländska humanistiska traditionen. De är rädda om sina relationer och väljer ibland att fuska för att bevara dem. Människan är enligt traditionen en social varelse och gör det som den anser är bäst för sig själv. De flesta av eleverna är medvetna om att fusk är en felaktig handling men det hindrar inte att använda sig av fusk om tillfälle ges.

Resultatet av vår undersökning visar att fusket existerar i skolan och att ungdomarna inte drar sig för att ta till otillåtna medel för att nå resultat. Vi anser att denna undersökning ställer högre krav på oss lärare vid skapandet av uppgifter. Det är enligt vår mening viktigt att vi lärare minskar valmöjligheterna för fusk och utvecklar undervisningen beträffande etik och moral.

Källförteckning

Andersson. M. (2000) Dagens Nyheter 26/4 *Fusk eller inspiration*

Andersson., P-O / Trappe Svennevig, K (2000) *Fusk!*. Malmö högskola

Broad. W / Wade. N. (1983) *Sanningens dödgrävare*. Stockholm: Mannerheim & Mannerheim

Börjesson. M (2001) Nerikes Allehanda 8/11 *Internet lockar elever att fuska*

Centrum för undervisning och lärande. (2005) *Centrum för undervisning och lärande*, Linköping: www.liu.se/cul - 051114

Collste. G. (1996) *Inledning till etiken*. Lund: Studentlitteratur

Davidsson., B / Patel. R. (2003) *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur

Edling. C / Hedström. P. (2003) *Kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Fjellström, R. (2004) *Skolområdets etik*. Lund: Studentlitteratur

Forsman. B. (2002) *Vetenskap och moral*. Nora: Nya Doxa

Gren. J (1994) *Etik – i pedagogens vardagsarbete*. Falköping: Liber AB

Hult., H / Hult. Å. (2003) *Att fuska och plagiera*. Linköping: Centrum för undervisning och lärande

Högskoleverket. (2005) *Högskoleverket*. Stockholm: <http://www.hsv.se> – 050922
<http://www.hsv.se/lag/lagar/hogskoleforordningen/> - 051015

Imsen., G. (1992) *Elevens värld*. Lund: Studentlitteratur

Liedman, S-E. (2001) *Ett oändligt äventyr*. Stockholm: Albert Bonnier förlag

Lindholm, U. (2001) *Skolfusket*. Stockholm: Internetworld

Lindqvist, J (1999) Göteborgsposten 27/2 *Ladda ner och lämna in ett fuskarbete?*

Olivestam, T. (1991) *Etik i skolan* Arlöv: Almqvist & Wiksell

Orlenius, K. (2001) *Värdegrunden - finns den?*. Malmö: Runa

Skolverket. (2001) *Lpo 94*. Västerås: Skolverket och CE Fritzes AB

Skolverket (2004) Rapport 252 *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003*. Stockholm

Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling. (2005) *Stiftelsen för kunskap - och kompetensutveckling*. Stockholm: <http://www.kks.se> - 051212
<http://www.kks.se/templates/PressPage.aspx?id=672> - 051124

Svensson, K / Wingborg, M. (1993) *Etik och moral*. Stockholm: Utbildningsförlaget Brevskolan

Tännsjö, T. (2000) *Grundbok i normativ etik*. Falun: Thales

7. *Om du tycker det är okej att fuska, när upplever du då att det är okej att fuska?*

8. *Har du någon gång under din skoltid fuskat?*

Ja

Nej

9. *Hur ofta brukar du fuska?*

Aldrig

Någon enstaka gång per termin

Flera gånger per termin

10. *Har du sett någon annan kamrat som fuskat i skolan?*

Ja

Nej

11. *Hur reagerar du om du ser en kamrat fuska?*

Jag bryr mig inte

Jag säger till läraren

Jag säger till kamraten

Besvaras endast om du någon gång fuskat!

12. *Hur kände du dig efter att du fuskat?*

a) *Illa till mods*

b) *Inget speciellt*

c) *Stolt*

d) *Nervös*

e) *Annat svar* _____

13. *Varför tror du att vissa fuskar? (Rangordna nedanstående alternativ med siffrorna 1-7 där ett stämmer bäst)*

Lathet

Egna krav på höga betyg

Press från föräldrar

Press från lärare

Ämnet är ointressant

Konkurrens i klassen

Annan orsak, ange gärna vilken

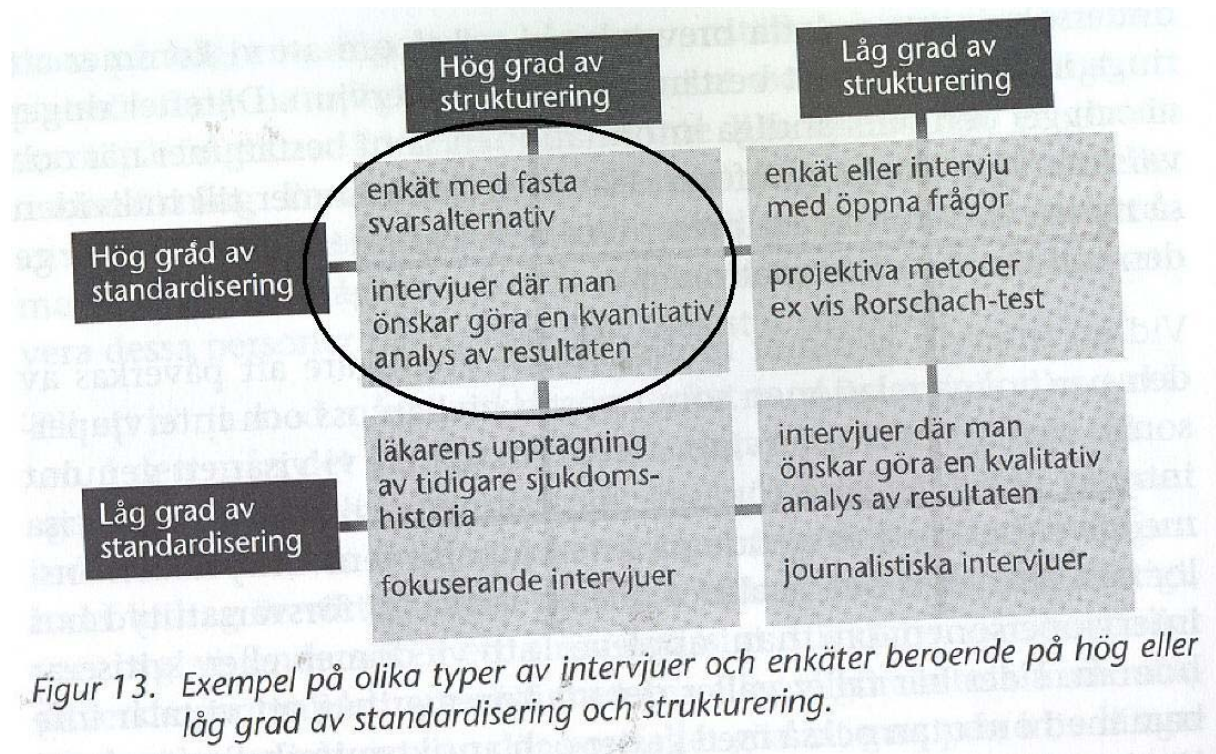
14. *Tror du att fusk skulle upphöra om det inte fanns något betygssystem?*

Ja

Nej

Vet ej

Bilaga 2

Källa: Davidsson D, Patel R, *Forskningsmetodikens grunder* Lund: Studentlitteratur, 2003

Bilaga 3

Frekvenstabell över enkätsvar

Totalt i styck	Alla		Snäck		Kallinge		Hoby		Killar		Tjejer	
		188		76		82		30		94		94
	Kille	Tjej	Snäck	Kallinge	Hoby	Alla						
<i>Fråga 1</i>												
Ja	25	7	18	10	4	32						
Nej	69	87	58	72	26	156						
Blanka	0	0	0	0	0	0						
<i>Fråga 2</i>												
Ja	21	14	11	18	6	35						
Nej	72	80	65	63	24	152						
Blanka	1	0	0	1	0	1						
<i>Fråga 3</i>												
Ja	59	48	43	46	18	107						
Nej	35	43	32	34	12	78						
Blanka	0	3	1	2	0	3						
<i>Fråga 4</i>												
Ja	25	24	16	28	5	49						
Nej	69	70	60	54	25	139						
Blanka	0	0	0	0	0	0						
<i>Fråga 5</i>												
Ja	46	60	43	50	13	106						
Nej	47	34	33	31	17	81						
Blanka	1	0	0	1	0	1						
<i>Fråga 6 a</i>												
Ja	48	59	41	52	14	107						
Nej	44	35	35	29	15	79						
Blanka	2	0	0	1	1	2						
<i>Fråga 6 b</i>												
Ja	39	40	26	39	14	79						
Nej	54	54	50	42	16	108						
Blanka	1	0	0	1	0	1						
<i>Fråga 8</i>												
Ja	67	65	51	62	19	132						
Nej	25	28	24	18	11	53						
Blanka	2	1	1	2	0	3						
<i>Fråga 9</i>												
Aldrig	36	34	33	26	11	70						
Någon gång	52	53	40	48	17	105						
Flera ggr	4	4	1	6	1	8						
Blanka	2	3	2	2	1	5						
<i>Fråga 10</i>												
Ja	76	77	60	69	24	153						
Nej	16	17	16	11	6	33						
Blanka	2	0	0	2	0	2						
<i>Fråga 11</i>												
Bryr mig ej	72	69	54	63	24	141						
Säger till läraren	8	3	6	1	4	11						

Säger till kamraten	11	22	14	17	2	33
Blanka	3	0	2	1	0	3

Fråga 12

a) Illa till mods	6	9	5	10	0	15
b) Inget speciellt	47	34	30	39	12	81
c) Stolt	1	1	1	1	0	2
d) Nervös	10	7	8	8	1	17
e) Annat svar	2	7	5	3	1	9

Fråga 13

Lathet	39	46	26	40	19	85
Egna krav på höga betyg	16	14	21	7	2	30
Press från föräldrar	9	11	11	9	0	20
Press från lärare	0	1	1	0	0	1
Ämnet är ointressant	11	9	6	10	4	20
Konkurrens i klassen	6	7	6	5	2	13
Annan orsak, ange gärna vilken	5	4	2	4	3	9
Blanka	8	2	3	7	0	10

Fråga 14

Ja	26	24	17	24	9	50
Nej	33	23	29	19	8	56
Vet ej	28	44	25	36	11	72
Blanka	7	2	5	3	1	9

Totalt i procent

	Alla	Killar	Tjejer	Snäck	Kallinge	Hoby
<i>Fråga 1</i>						
Ja	17%	27%	7%	24%	12%	13%
Nej	83%	73%	93%	76%	88%	87%
Blanka	0%	0%	0%	0%	0%	0%
<i>Fråga 2</i>						
Ja	19%	22%	15%	14%	22%	20%
Nej	81%	77%	85%	86%	77%	80%
Blanka	1%	1%	0%	0%	1%	0%
<i>Fråga 3</i>						
Ja	57%	63%	51%	57%	56%	60%
Nej	41%	37%	46%	42%	41%	40%
Blanka	2%	0%	3%	1%	2%	0%
<i>Fråga 4</i>						
Ja	26%	27%	26%	21%	34%	17%
Nej	74%	73%	74%	79%	66%	83%
Blanka	0%	0%	0%	0%	0%	0%
<i>Fråga 5</i>						
Ja	56%	49%	64%	57%	61%	43%
Nej	43%	50%	36%	43%	38%	57%
Blanka	1%	1%	0%	0%	1%	0%
<i>Fråga 6</i>						
Ja	57%	51%	63%	54%	63%	47%
Nej	42%	47%	37%	46%	35%	50%
Blanka	1%	2%	0%	0%	1%	3%
<i>Fråga 6</i>						
Ja	42%	41%	43%	34%	48%	47%
Nej	57%	57%	57%	66%	51%	53%
Blanka	1%	1%	0%	0%	1%	0%

Fråga 8

Ja	70%	71%	69%	67%	76%	63%
Nej	28%	27%	30%	32%	22%	37%
Blanka	2%	2%	1%	1%	2%	0%

Fråga 9

Aldrig	37%	38%	36%	43%	32%	37%
Någon gång	56%	55%	56%	53%	59%	57%
Flera ggr	4%	4%	4%	1%	7%	3%
Blanka	3%	2%	3%	3%	2%	3%

Fråga 10

Ja	81%	81%	82%	79%	84%	80%
Nej	18%	17%	18%	21%	13%	20%
Blanka	1%	2%	0%	0%	2%	0%

Fråga 11

Bryr mig ej	75%	77%	73%	71%	77%	80%
Säger till läraren	6%	9%	3%	8%	1%	13%
Säger till kamraten	18%	12%	23%	18%	21%	7%
Blanka	2%	3%	0%	3%	1%	0%

Fråga 12

Illa till mods	11%	9%	14%	10%	16%	0%
Inget speciellt	61%	70%	52%	59%	63%	63%
Stolt	2%	1%	2%	2%	2%	0%
Nervös	13%	15%	11%	16%	13%	5%
Annat svar	7%	3%	11%	10%	5%	5%

Fråga 13

Lathet	45%	41%	49%	34%	49%	63%
Egna krav på höga betyg	16%	17%	15%	28%	9%	7%
Press från föräldrar	11%	10%	12%	14%	11%	0%
Press från lärare	1%	0%	1%	1%	0%	0%
Ämnet är ointressant	11%	12%	10%	8%	12%	13%
Konkurrens i klassen	7%	6%	7%	8%	6%	7%
Annan orsak	5%	5%	4%	3%	5%	10%
Blanka	5%	9%	2%	4%	9%	0%

Fråga 14

Ja	27%	28%	26%	22%	29%	30%
Nej	30%	35%	24%	38%	23%	27%
Vet ej	38%	30%	47%	33%	44%	37%
Blanka	5%	7%	2%	7%	4%	3%